

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ»**

Σπουδάστρια:

ΚΑΡΣΙΩΤΗ ΕΛΕΝΗ

Υπεύθυνος Καθηγητής:

ΠΑΝΑΓΟΥ ΒΑΣΙΛΗΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 1999

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ»**

Σπουδάστρια:

ΚΑΡΣΙΩΤΗ ΕΛΕΝΗ

Υπεύθυνος Καθηγητής:

ΠΑΝΑΓΟΥ ΒΑΣΙΛΗΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 1999

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛ.
ΜΕΡΟΣ Ι	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	4
1.1 Έννοια Τουρισμού	5
1.2 Τουρισμός από την Αρχαιότητα ως τις μέρες μας	6
1.3 Η σημαντική καμπή του Ελληνικού Τουρισμού	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	20
2.1 Ειδικές μορφές τουρισμού	25
2.2 Ανάλυση των Κυριότερων χαρακτηριστικών	26
2.2.1 Αθλητικός Τουρισμός	27
2.2.2 Τουρισμός Υγείας	29
2.2.3 Οικοτουρισμός	31
2.2.4 Συνεδριακός Τουρισμός	33
2.2.5 Ορεινός – χιονοδρομικός τουρισμός	35
2.2.6 Κοινωνικός Τουρισμός	37
2.2.7 Τουρισμός στην ύπαιθρο – Αγροτουρισμός	39
2.2.8 ΚΑΖΙΝΟ	41
2.3 Κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού	43
2.4 Ειδικές μορφές τουρισμού στην Ελλάδα	45
2.5 Συμπεράσματα – Προτάσεις	47
ΜΕΡΟΣ ΙΙ	
ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	49
1.1 Οικονομικά χαρακτηριστικά του Νομού	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΟ	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΠΩΣ ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΘΑ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΗΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	67
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	70

Εισαγωγή

Βασικός στόχος της παρούσας εργασίας είναι να αποδείξει ότι στο Νομό Κορινθίας είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν οι ειδικές μορφές τουρισμού.

Η υπόθεση της εργασίας είναι ότι στο Νομό Κορινθίας υπάρχουν οι προϋποθέσεις ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού που θα συμβάλλουν στην τουριστική αναβάθμιση του Νομού .

Η εργασία αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος γίνεται μια αναφορά γενικά στον τουρισμό, στην έννοια του τουρισμού, στον τουρισμό από την αρχαιότητα ως σήμερα και στην κρίσιμη καμπή που βρίσκεται σήμερα ο τουρισμός καθώς και στις ειδικές μορφές τουρισμού, ποιες είναι οι μορφές και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Στο δεύτερο μέρος, το οποίο ονομάζεται “Ειδικές Μορφές Τουρισμού στον Νομό Κορινθίας,” εξετάζονται οι ειδικές μορφές τουρισμού στο Νομό Κορινθίας. Το δεύτερο μέρος ξεκινάει με αναφορά στην φυσιογνωμία του Νομού και το τουριστικό προφίλ . Έπειτα υπάρχει αναφορά στις προϋποθέσεις που πρέπει να υφίστανται στο νομό έτσι ώστε να αναπτυχθούν οι ειδικές μορφές τουρισμού και πώς τελικά οι μορφές αυτές θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της περιοχής.

ΜΕΡΟΣ Ι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1
ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.1 Έννοια Τουρισμού

Διάφορες προσεγγίσεις από τον περασμένο αιώνα έως σήμερα προσπαθήσαν να «ορίσουν», αλλά ταυτόχρονα και να οριοθετήσουν την έννοια του τουρισμού. Αυτές πραγματοποιήθηκαν είτε από ειδικούς επιστήμονες είτε από διεθνείς οργανισμούς. Μετά τη χρησιμοποίηση του όρου “tourist” το 1800 στην Αγγλία, το Παγκόσμιο Λεξικό του 19^{ου} αιώνα (1876) ορίζει τους τουρίστες ως τα άτομα που ταξιδεύουν από περιέργεια και απραξία για την ευχαρίστηση του ταξιδεύειν.

Πολλοί επιστήμονες επιδίωξαν να ορίσουν την έννοια του τουρίστα και του τουρισμού. Μια από τις πιο επιστημονικές προσεγγίσεις του τουρισμού, όπου η τουριστική παραγωγή τείνει να ικανοποιήσει τις τουριστικές ανάγκες, δόθηκε το 1949. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό ο τουρισμός είναι το σύνολο των σχέσεων και των γεγονότων που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια της μετακίνησης και της παραμονής των ατόμων εκτός του τόπου της συνήθους κατοικίας τους, υπό τον περιορισμό όχι τόσο και η παραμονή δεν έχουν ως κίνητρο την άσκηση οποιασδήποτε κερδοσκοπικής δραστηριότητας.¹

Δύο κύριες έννοιες οριοθετούν τρόπο τινά τον πρώτο επιστημονικό ορισμό του τουρισμού, το «κίνητρο» και η «μετακίνηση». Ωστόσο, η δυνατότητα μιας ευρείας ερμηνείας τους οδήγησε στην αποδοχή διαφόρων ορισμών.

Στο Διεθνές Λεξικό του Τουρισμού, το οποίο εκδόθηκε το 1953 από τη Διεθνή Ακαδημία του Τουρισμού, ορίζεται η συνθετότητα του τουρισμού, καθώς και το ευρύ φάσμα των δυνατοτήτων του. Σύμφωνα μ’ αυτό τουρισμός είναι: «όρος χρησιμοποιούμενος στα ταξίδια αναψυχής. Σύνολο των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων ενεργοποιουμένων προκειμένου να πραγματοποιηθεί το ταξίδι. Βιομηχανία η οποία συμβάλει στην ικανοποίηση των αναγκών του τουρισμού.»²

Ηελληνική θεώρηση του ορισμού του τουρισμού και των μεθόδων μέτρησής του (αφίξεις στα σύνορα) εκ μέρους ενός αριθμού κρατών που επιδίωκαν να

¹ Τουρισμός - Οικονομικές προσεγγίσεις. Στέλιος Βαρβαρέσος. Αθήνα 1997, σελ. 43
² ορ. Cit σελ. 44

αναλύσουν το διεθνή τουρισμό και να τον ερμηνεύσουν ως οικονομικό φαινόμενο ώθησαν πολλούς διεθνείς οργανισμούς (Περιοχές Οργάνωσης Τουρισμού, Ευρωπαϊκή Ένωση) να εμπλακούν σε μια διαδικασία ομογενοποίησης των στατιστικών του τουρισμού. της επιστημονικής θεώρησής του και της βαθύτερης γνώσης του.

Η κοινωνία των εθνών και τα Ηνωμένα Έθνη³ επιδίωξαν στη συνέχεια να προτείνουν όρους και ορισμούς ευρείς και εύχρηστους, προκειμένου να γίνουν αποδεκτοί από τις διάφορες χώρες. Αυτή η αρκετά σύνθετη και επώδυνη προσπάθεια, παρ' όλη την αναμφισβήτητη επιτυχία της, συνεχίζεται μέχρι σήμερα, χωρίς ωστόσο να έχει επιτύχει ακόμα τους αρχικούς της παγκόσμιας εναρμόνισης των ορισμών και των στατιστικών. Η χρονολογική παρουσίαση των σταδίων που διανύθηκαν παρατίθεται παρακάτω.

Το 1937 η επιτροπή των στατιστικολόγων την Κοινωνίας των Εθνών προτείνει στα κράτη-μέλη της να υιοθετήσουν τον ακόλουθο ορισμό του τουρισμού: «Ως τουρίστας ορίζεται κάθε άτομο σε μετακίνηση, διάρκειας τουλάχιστον είκοσι τεσσάρων ωρών, εκτός του τόπου στον οποίο βρίσκεται η κύρια κατοικία του».⁴

Κατ' αυτό τον τρόπο θεωρεί τουρίστες:

- Τα άτομα που πραγματοποιούν ένα ταξίδι αναψυχής ή ταξιδεύουν για οικογενειακούς λόγους, για λόγους υγείας κλπ.
- Τα άτομα που πραγματοποιούν επαγγελματικά ταξίδια
- Τα άτομα που συμμετέχουν σε θαλάσσιες κρουαζιέρες ακόμα και αν η διάρκεια παραμονής τους είναι μικρότερη των είκοσι τεσσάρων ωρών.

Το 1953 η επιτροπή των στατιστικολόγων των Ηνωμένων Εθνών ορίζει ως τουρίστα «τον μη κάτοικο, που έχει την πρόθεση να παραμείνει εντός της χώρας ένα έτος το πολύ, χωρίς να εξασκήσει αμειβόμενο επάγγελμα».

Το 1954 η Σύνοδος των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τις τελωνειακές ρυθμίσεις προς όφελος των τουριστικών μετακινήσεων, ορίζει ως τουρίστα «κάθε άτομο το οποίο διαμένει από είκοσι τέσσερις ώρες μέχρι έξι μήνες σε

³ op. Cit. σελ. 44

⁴ op.cit σελ. 45

μια ξένη χώρα και του οποίου το κίνητρο του ταξιδιού χαρακτηρίζεται «νόμιμο» και είναι διαφορετικό της μετανάστευσης».⁵

Το 1957 η Διεθνής Ένωση των Επισήμων Οργανισμών Τουρισμού επαναφέρει τον ορισμό του τουρίστα που είχε επεξεργαστεί η επιτροπή των στατιστικολόγων της Κοινωνίας των Εθνών το 1937 με μερικές τροποποιήσεις. «Οι ξένοι φοιτητές θεωρούνται τουρίστες, ενώ οι ταξιδιώτες σε transit με χρόνο παραμονής μικρότερο των είκοσι τεσσάρων ωρών καθώς και οι εκδρομείς δε θεωρούνται».⁶

Το 1963 η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τον τουρισμό και τα διεθνή ταξίδια, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη από τις 21 Αυγούστου έως τις 5 Σεπτέμβρη, ορίζει ως επισκέπτες «κάθε άτομο το οποίο μετακινείται σε μια άλλη χώρα, διαφορετική από εκείνη της μόνιμης κατοικίας του, για οποιονδήποτε λόγο εκτός από εκείνον της άσκησης αμειβόμενου επαγγέλματος».⁷

Ο ορισμός καλύπτει δύο κατηγορίες επισκεπτών, τους τουρίστες και τους εκδρομείς, οι οποίοι ορίζονται με τον ακόλουθο τρόπο.

- Τουρίστες είναι οι προσωρινοί επισκέπτες, οι οποίοι παραμένουν τουλάχιστον είκοσι τέσσερις ώρες στην επισκεπτόμενη χώρα και των οποίων τα κίνητρα είναι:
 - α) αναψυχή, θρησκεία, σπορ, σπουδές, υγεία κλπ.
 - β) επαγγελματικά ταξίδια, αποστολές, οικογένεια κλπ.
- Εκδρομείς χαρακτηρίζονται οι προσωρινοί επισκέπτες των οποίων η παραμονή δεν υπερβαίνει τις είκοσι τέσσερις ώρες στην επισκεπτόμενη χώρα.

Η ίδια φιλοσοφία των προηγούμενων ορισμών διέπει και σήμερα τον ορισμό που αποδέχεται ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (Π.Ο.Τ.), ο οποίος υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Στατιστικών Στοιχείων των Ηνωμένων Εθνών το Μάρτιο του 1993.

⁵ op.cit σελ. 45

⁶ op.cit σελ. 45-46

⁷ op.cit σελ. 47

Σύμφωνα μ' αυτόν, ως τουρίστας ορίζεται κάθε άτομο το οποίο ταξιδεύει σε μια χώρα εκτός εκείνης της μόνιμης διαμονής του, για χρονική περίοδο διάρκειας είκοσι τεσσάρων ωρών το ελάχιστο και ενός έτους το μέγιστο και ο σκοπός επίσκεψης του οποίου δεν έχει σχέση με την εργασία.⁸

⁸ op.cit σελ. 48

1.2 Τουρισμός από την Αρχαιότητα ως τις μέρες μας

Η λέξη τουρισμός πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα αλλά η δραστηριότητα που υποδηλώνει δεν είναι τόσο πρόσφατη. Αυτή εξελίχτηκε παράλληλα με τα στάδια που διαμόρφωσαν την ανθρωπότητα κατά τη διάρκεια των τελευταίων χιλιετηρίδων.

Το φαινόμενο του τουρισμού εξαπλώθηκε γρήγορα και έτυχε καθολικής αποδοχής. Ο τουρισμός για να πάρει τη σημερινή του μορφή πέρασε από διάφορα στάδια και φάσεις. Ουσιαστικά η περίοδος του μαζικού τουρισμού αντικατέστησε το στάδιο εκείνο του τουρισμού το οποίο αφορούσε την αριστοκρατία και αποτελούσε προνόμιο των λίγων.

Κατά την αρχαιότητα παρατηρούμε ότι τα θρησκευτικά προσκυνήματα συνδύαζαν την περιπέτεια με την γιορτή, την ευχαρίστηση, την αναψυχή, τη συναναστροφή κλπ.. Στους Δελφούς ή την Ελευσίνα οι προσκυνητές, πέρα από την ικανοποίηση του Βασικού Κινήτρου της μετακίνησης, επιδίωκαν την ανακάλυψη της διαδρομής, του τοπίου, των υπάρχόντων οικισμών, της περιπέτειας και των εκπλήξεων του ταξιδιού.

Στην αρχαία Ελλάδα και στην αρχαία Ρώμη ο ελεύθερος χρόνος δήλωνε την προέλευση και την τάξη των πολιτών οι οποίοι απαλλαγμένοι από την καταναγκαστική εργασία ένιωθαν την υποχρέωση να ασχοληθούν με το κοινωνικό, ηθικό και πολιτικό γίνεσθαι της πολιτείας.

Ο Ηρόδοτος γεωγράφος και Ιστορικός υπήρξε ένας από τους πρώτους ταξιδιώτες ο οποίος κατά τη διάρκεια των μετακινήσεών του δε σταμάτησε να ενδιαφέρεται για τα ήθη, τα έθιμα, τη θρησκεία και τις τέχνες των τόπων που επισκεπτόταν. Σήμερα ο Ηρόδοτος μπορεί να χαρακτηριστεί σύμφωνα με τις σύγχρονες αναζητήσεις ως «μοντέλο» τουρίστα και να ενταχθεί στην κατηγορία του ευφυή τουρίστα.⁹

Στην ίδια κατηγορία μπορούμε να κατατάξουμε και τον Πausανία Γεωγράφο-Ιστορικό ο οποίος μέσα από την περιγραφή της Ελλάδας διαθέτει προς χρήση των ταξιδιωτών έναν από τους πρώτους τουριστικούς οδηγούς.

⁹ op.cit σελ. 13-14

Οι Ολυμπιακοί αγώνες (770 π.Χ.) οι οποίοι πραγματοποιούνταν κάθε τέσσερα χρόνια στην Ολυμπία αποτελούσαν μια αθλητικο-θρησκευτική εκδήλωση όπου η αναψυχή και οι πολιτιστικές δραστηριότητες (θεατρικές παραστάσεις, μουσικές εκδηλώσεις) συμπλήρωναν τον κύριο κορμό των δραστηριοτήτων. Αυτή η μορφή τουρισμού δε συνδύαζε την μετακίνηση με την ανακάλυψη ή την περιπέτεια αλλά με την προσήλωση των μετακινούμενων στις τοπικές παραδόσεις, τα ήθη και έθιμα.

Η πρακτική της λουτροθεραπείας αρκετά διαδεδομένη κατά την αρχαιότητα, συνδύαζε τις υποχρεωτικές και ωφέλιμες μετακινήσεις με εκείνες της αναψυχής και της κοσμικότητας. Οι αρχαίοι Έλληνες επισκέπτονταν συχνά τις ιαματικές πηγές και υποβάλλονταν σε θεραπείες.

Οι προαναφερόμενες εκδηλώσεις και η μετακίνηση των ανθρώπων συνέβαλαν στην εμφάνιση των πρώτων πανδοχείων κατά μήκος των οδικών αρτηριών. Η ηθική τάξη από την άλλη, απαιτούσε την δωρεάν παραμονή για τις ασθενέστερες οικονομικά τάξεις των ταξιδιωτών. Τα πρώτα ίχνη πανδοχείου αυτού του τύπου εμφανίζονται στην Κρήτη και η λειτουργία τους χρονολογείται το 1500 π.Χ.

Η αύξηση των τουριστικών μετακινήσεων στην Αρχαία Ελλάδα συνδέεται στενά με τον πολλαπλασιασμό μιας σειράς αθλητικών, θρησκευτικών και πολιτιστικών γεγονότων τα οποία με την σειρά τους συμβάλλουν στην πυκνώση και την βελτίωση του υπάρχοντος οδικού δικτύου, το οποίο συμπληρώνεται με πρόσθετες υπηρεσίες, όπως εκείνες των πανδοχείων, των σταθμών ανάπαυλας, της οδικής ασφάλειας, των εμπορικών καταστημάτων κλπ. Στην ακρόπολη δημιουργούνται δημόσιοι κοιτώνες με σκοπό την ανάπαυση των επισκεπτών, ξενώνες και πανδοχείο προορισμένο να υποδέχεται δωρεάν τους προσκυνητές.

Τον 5^ο αιώνα π.Χ. χρονολογείται το πρώτο ελληνικό πανδοχείο που ανακαλύφθηκε από τους αρχαιολόγους στις Πλαταιές της Βοιωτίας πλησίον του ναού της Ήρας.¹⁰ Η χωροθέτησή του καθώς και η δυναμικότητά του, η

¹⁰ op.cit σελ. 15

οποία ανερχόταν σε εκατόν πενήντα δωμάτια, κατανεμημένα σε δύο επίπεδα. φανερώνει σημαντικές μετακινήσεις ατόμων.

Όμως και στη Ρώμη το κράτος προκειμένου να εξασφαλίσει τη στεγασμένη διανυκτέρευση, κατασκεύασε κατά μήκος των πλέον πολυσύχναστων οδικών αρτηριών ένα είδος πανδοχείου όπου οι ταξιδιώτες μπορούσαν να γευματίσουν και να διανυκτερεύσουν δωρεάν.

Παράλληλα όμως με τα κοινωνικής φύσεων πανδοχεία έκαναν την εμφάνισή τους και τα πρώτα πανδοχεία κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Η κοινωνική υπόσταση της τουριστικής μετακίνησης παραχωρεί τη θέση της στην «εμπορικοποίηση». Φαινόμενα όπως οι κλοπές εμπορευμάτων, οι ληστείες πελατών, θα καταστήσουν αυτού του είδους τα πανδοχεία κακόφημα σε τέτοιο βαθμό που για πρώτη φορά το κράτος θα λειτουργήσει παρεμβατικά επιβάλλοντας κανόνες ελέγχου της λειτουργίας τους.

Ενδείξεις μαζικών παραθεριστικών μετακινήσεων εμφανίζονται επίσης στην αρχαιότητα. Μετά την ίδρυση των μεγάλων αστικών κέντρων όπως η Αλεξάνδρεια και η Αντιόχεια, από το Μέγα Αλέξανδρο, δημιουργείται η ανάγκη παραθεριστικών κατοικιών κοντά στις πόλεις από τις υψηλές εισοδηματικές κατηγορίες των πολιτών. Ο Καίσαρας Αύγουστος θέσπισε τις «καλοκαιρινές διακοπές» ως κατεξοχήν προνόμιο της ανώτερης κοινωνικής τάξης οι οποίες πραγματοποιούνταν το μήνα Αύγουστο.¹¹

Η τάξη των πατρικίων διέθετε ένα σημαντικό τμήμα του ελεύθερου χρόνου της σε τουριστικές μετακινήσεις, απόρροια των οποίων υπήρξε η δημιουργία πολυάριθμων και πολυσύχναστων παραθεριστικών κέντρων. Τέτοια κέντρα ήταν ο κόλπος της Νάπολης καθώς και οι γύρω από το βεζούβιο περιοχές. Αρένες, ταβέρνες, αίθουσες τυχερών παιχνιδιών, δημόσια λουτρά, θέατρα κτλ. συνέθεταν την τουριστική προσφορά αυτών των σταθμών παραθερισμού.

Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα εκτός των μετακινήσεων για θρησκευτικούς λόγους, διαδραματίζεται στην Ευρώπη μια σειρά από σημαντικά γεγονότα τα οποία θα βοηθήσουν στην επαφή με νέες ηπείρους. Οι

¹¹ op.cit σελ. 18

σταυροφορίες δημιουργούν στους κατοίκους της Δύσης ένα αίσθημα περιέργειας για τη Μέση Ανατολή.

Στην Ευρώπη, τη Μεσόγειο και τη Βαλτική, οι έμποροι αντιπροσωπεύουν μια κατηγορία τουριστών όπου η επαγγελματική τους ιδιότητα συνυπάρχει με την πνευματική τους καλλιέργεια και τα πολιτιστικά τους ενδιαφέροντα. Ουσιαστικά, αυτή την περίοδο εγκαθιδρύεται ο αληθινός επαγγελματικός τουρισμός ο οποίος συμπληρώνει σήμερα τις επαγγελματικές μετακινήσεις σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο αναψυχής και κατανάλωσης του ελεύθερου χρόνου.

Ένα σημαντικό όμως τμήμα των τουριστικών μετακινήσεων κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα οφείλεται κατεξοχήν σε εορταστικές εκδηλώσεις και μεγάλα θρησκευτικά γεγονότα. Οι μετακινήσεις της πρώτης κατηγορίας χαρακτηρίζονται ως περιορισμένες, λόγω της της δυσκολίας των επικοινωνιών και της σπανιότητας οργάνωσης σπουδαίων εορταστικών εκδηλώσεων.

Οι μετακινήσεις για εκπαιδευτικούς λόγους παρουσιάζουν επίσης μεγάλη ανάπτυξη, κυρίως προς τα πανεπιστημιακά κέντρα του Παρισιού, του Μονπελιέ, της Οξφόρδης.

Προς τα τέλη του Μεσαίωνα διαμορφώνεται η εικόνα μερικών χωρών στον τομέα της υποδοχής, το οποίο τις συνοδεύει και τις διαφοροποιεί έναντι πολλών άλλων μέχρι σήμερα.¹² Τα γερμανικά και τα ελβετικά ξενοδοχεία αποκτούν μεγάλη φήμη και προσελκύουν χιλιάδες ταξιδιώτες, λόγω της άνεσης και της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών. Η Γαλλία το 16^ο αιώνα θα βασίσει την εικόνα της και θα την διαφοροποιήσει έναντι των προηγούμενων χωρών, στη γαστρονομία.

Στο τέλος του Μεσαίωνα φαίνεται ότι αρχίζει να διαμορφώνεται ένα νέο πνεύμα γύρω από το τουριστικό γίγνεσθαι (τουριστική μετακίνηση, τουριστικό κατάλυμα, γαστρονομία, ταξιδιωτικοί οδηγοί) το οποίο εξελίσσεται και διαμορφώνεται ακόμα περισσότερο κατά τη διάρκεια της αναγεννησιακής περιόδου.

¹² *op cit* σελ. 20

Η αναγεννησιακή περίοδος εμπλουτίζει τις μορφές του τουρισμού και πολλαπλασιάζει τα κίνητρα της τουριστικής μετακίνησης. Οι άνθρωποι ταξιδεύουν πλέον από διανοουμενίστικη περιέργεια.¹³

Μεταξύ του 1600 και του 1660 εκδόθηκαν μόνο στη Γαλλία τετρακόσια βιβλία ταξιδιωτικού περιεχομένου που εξιστορούσαν ταξίδια εκτός της Ευρώπης όπως Ινδίες (1619), Λιβύη, Μαδαγασκάρη (1653) κτλ.

Αποτέλεσμα της ανάπτυξης και της διεθνοποίησης του τουρισμού ήταν και η καθιέρωση των περιηγήσεων (tour) στην Γαλλία, οι οποίοι ουσιαστικά υλοποιούσαν το κίνητρο ενός πολιτιστικού ταξιδιού, επιτρέποντας την ανακάλυψη άλλων περιοχών.

Η λέξη «tour», η οποία στη Γαλλία του 18^{ου} αιώνα σήμαινε ένα κυκλικό ταξίδι, αντλεί την προέλευσή του από τη λατινική λέξη «tours» που υποδηλώνει ένα περιστρεφόμενο εργαλείο.

Στα πλαίσια των «tour», δύο διαδρομές προτεινόνταν στη Γαλλία.¹⁴ Η μικρή περιήγηση (petit tour) που περιελάμβανε το Παρίσι και το νοτιοδυτικό τμήμα της Γαλλίας, και η μεγάλη περιήγηση (grand tour), που πρόσθετε στις παραπάνω διαδρομές τη νότια και νοτιοανατολική Γαλλία και τη Βουργουνδία. Τόσο ο μεγάλος όσο και ο μικρός «tour» ήταν απόρροια της εξωστρέφειας που χαρακτήριζε τον τουρισμό των Άγγλων. Οι πλουσιότεροι Άγγλοι επέλεγαν το μεγάλο «tour» ο οποίος διαρκούσε μέχρι δύο έτη, ενώ η συμμετοχή των νεαρών και μορφωμένων Άγγλων εθεωρείτο απαραίτητο συμπλήρωμα της μόρφωσής τους.

Το 1800 χρησιμοποιείται για πρώτη φορά στην Αγγλία η λέξη tourist για να υποδηλώσει αυτούς που συμμετείχαν στον «grand tour». Το 1811 η λέξη tourism σήμαινε τη θεωρητική σύλληψη, την υπόσταση και την πραγματοποίηση του ταξιδιού για λόγους αναψυχής. Η αναψυχή αποτελούσε το κατεξοχήν κίνητρο.

Την περίοδο αυτή, η πρακτική του ταξιδιού εθεωρείτο δύσκολη, επώδυνη και δαπανηρή. Το ταξίδι ήταν προνόμιο μιας ολιγαρχίας «αριστοκρατών και

¹³ op.cit σελ. 24

¹⁴ op.cit σελ. 25-26

εισοδηματιών», χωρίς ωστόσο να αποκλείει μια μειοψηφία από άλλες κοινωνικές τάξεις. Προνομιακοί και ρομαντικοί συγγραφείς, οι οποίοι χάρη στις αφηγήσεις τους δημιουργούσαν ένα ρεύμα ταξιδιωτών προς τη νότια Ιταλία, την Ισπανία, την Ελλάδα και την Αίγυπτο.¹⁵

Η ανακάλυψη και η εξάπλωση του σιδηροδρόμου στην Ευρώπη, μεταξύ του 1840 και 1860 και η καθιέρωσή του ως του κατεξοχήν μεταφορικού μέσου μαζικής μετακίνησης, συνέβαλε σημαντικά στη μεγέθυνση των τουριστικών ροών.

Εκτός του σιδηροδρόμου, σημαντική συμβολή στις μαζικές μετακινήσεις των ταξιδιωτών διαδραμάτισε και η κατασκευή μεγάλων ατμόπλοιων.

Η εξέλιξη της ναυσιπλοΐας υπήρξε ταχύτατη ενισχύοντας τις διαπειρωτικές σχέσεις και ενσωμάτωσε τους θαλάσσιους διαύλους στο βιομηχανικό κόσμο.

Ουσιαστική συμβολή στην ανάπτυξη και την μεγέθυνση του τουρισμού καθώς επίσης και στον εκσυγχρονισμό του, είχε εκείνη την περίοδο και η έκδοση «βιβλίων-οδηγών» με ακριβείς και σαφείς ταξιδιωτικές πληροφορίες.

Το 1837 ο εκδοτικός οίκος Didot εκδίδει έναν τουριστικό οδηγό για τη Γαλλία.

Το 1839 δημιουργείται από τον Karl Beadecker ο πρώτος μοντέρνος τουριστικός οδηγός ταξιδιών. Αφορούσε ένα ταξίδι στο Ρήνο.

Σε διάστημα μόνο μισού αιώνα, η Ευρώπη είναι διάσπαρτη από σιδηροδρομικά δίκτυα και ταξιδιωτικούς οδηγούς. Παρατηρείται σημαντική αύξηση του αριθμού των τουριστών, ενώ οι πρώτες τάσεις μαζικοποίησης των τουριστικών μετακινήσεων γίνονται ορατές.

Η Άπω Ανατολή και η Αμερική, μέσω των ατμοπλοϊκών διασυνδέσεων, μετατρέπονται σε τουριστικούς προορισμούς και αποποιούνται τον εμπορικό και μεταναστευτικό χαρακτήρα.

Σ' αυτό το πρώτο τουριστικό ξέσπασμα, κύριο ρόλο έπαιξαν τα τουριστικά καταλύματα, τα οποία λόγω της ιδιομορφίας της πλατείας τους (αριστοκράτους) επιδίωκαν να είναι υψηλών προδιαγραφών. Ο Ξενοδόχος

¹⁵ *op.cit* σελ 28

Charles Rits στα τέλη του 19^{ου} αιώνα έδωσε μεγάλη αίγλη στα ξενοδοχεία με τη δημιουργία ξενοδοχείων πολυτελείας.¹⁶

Παράλληλα όμως κατασκευάζονται σ' ολόκληρη την Ευρώπη ξενοδοχειακά καταλύματα μεσαίων και χαμηλών κατηγοριών, τα οποία θα αποτελέσουν τη δεκαετία του 1930 τον πυρήνα για την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού.

Μια σημαντική προσωπικότητα για την ανάπτυξη του τουρισμού στην Ευρώπη ήταν ο Αγγλικής καταγωγής Thomas Cook.

Ουσιαστικά ο Thomas Cook εφεύρε το ομαδικό ταξίδι έναντι αμοιβής που απευθυνόταν κυρίως σε μεσαίες εισοδηματικές τάξεις.

Τον Ιούλιο του 1841 ο Thomas Cook¹⁷ μεταφέρει σιδηροδρομικώς τους πρώτους πεντακόσιους εβδομήντα πελάτες του από το Loughborough στο Leicester (35 χλμ.) για να συμμετάσχουν σ' ένα αντιαλκοολικό συνέδριο. Η διαφήμιση αυτής της πρώτης εκδρομής έγινε με τη βοήθεια διαφημιστικών αφισών.

Το 1845 ιδρύει το πρώτο γραφείο ταξιδίων στο Leicester όπου πουλά εισητήρια διαφόρων μεταφορικών εταιρειών και οργανώνει εκδρομές μέχρι το Λίβερπουλ και τη Γλασκόβη. Εκδίδει επίσης το μηνιαίο ταξιδιωτικό περιοδικό, τον Εκδρομέα, όπου από το 1850 εκθειάζει τις ιδέες του για ταξίδια στην Ευρώπη, τη βόρεια Αμερική και τις χώρες της Ανατολής.

Μεταξύ του 1905-1935 βαθύτατες αλλαγές συντελούνται στο χώρο του τουρισμού. Ο τουρισμός άρχισε να εκδημοκρατίζεται.

Τρία σημαντικά γεγονότα συνέβαλαν σ' αυτό:

- α) Η ταραγμένη περίοδος 1905-1914
- β) Ο πόλεμος του 1914-1918 ο οποίος εξαφάνισε την αριστοκρατία. Παράλληλα ο πληθωρισμός καταστρέφει τις τάξεις των εισοδηματιών.
- γ) Η οικονομική κρίση του 1929.

Ο άνεμος του εκδημοκρατισμού των τουριστικών μετακινήσεων που πνέει αυτή την περίοδο είναι τέτοιος που οι ανώτερες κοινωνικές τάξεις και τα

¹⁶ ορ. cit σελ. 29

¹⁷ ορ. cit σελ. 30

υψηλά εισοδηματικά στρώματα των τουριστών αποφεύγουν τα πρώην πολυσύχναστα από τους αριστοκράτες τουριστικά κέντρα και μετακινούνται στην Αλγερία, την Αίγυπτο, την Ελλάδα και φτάνουν μέχρι την Κεϋλάνη.

Από το 1914 περίπου παρατηρείται μια μεταβολή στο κίνητρο των τουριστών (μόδα, ψυχαγωγία), οι οποίοι επισκέπτονταν κατά τους θερινούς μήνες τις ακτές της Μεσογείου. Ταυτόχρονα αρχίζει η ανάπτυξη των χειμερινών σπορ από τους Άγγλους σε μερικά χιονοδρομικά κέντρα της Ελβετίας.

Φαίνεται επομένως ότι το τουριστικό φαινόμενο αρχίζει να διαφοροποιείται. Ανακαλύπτει τη διπλή εποχικότητα (χειμώνα-καλοκαίρι), προσανατολισμένη περισσότερο στα σημερινά δεδομένα, ενώ παράλληλα διευρύνεται η συμμετοχή νέων κοινωνικό-οικονομικών κατηγοριών.

Ουσιαστικά πρόκειται για εκείνη την περίοδο η οποία θα δώσει στο τουριστικό φαινόμενο ορισμένα από τα σύγχρονα χαρακτηριστικά του και θα το εισαγάγει σε μια νέα περίοδο ευρύτερου εκδημοκρατισμού και μαζικοποίησης.

Μεταξύ των σημαντικότερων παραγόντων οι οποίοι συνέβαλαν στον εκδημοκρατισμό και την ανάπτυξη του τουριστικού φαινομένου ήταν η δημιουργία μιας πληθώρας οργανώσεων, οι οποίες αποσκοπούσαν στην προώθηση του εσωτερικού τουρισμού.

Με την ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού, μια νέα τουριστική φιλοσοφία δημιουργείται. Ο τουρισμός καθίσταται κοινωνική αναγκαιότητα, γίνεται αναπόσπαστο τμήμα του ελεύθερου χρόνου και αντιμετωπίζεται με τον ίδιο τρόπο όπως το δικαίωμα στη μόρφωση και τη δημοκρατία.

Τρεις καθοριστικοί παράγοντες συνέβαλαν στην ανάπτυξη αρχικά του εσωτερικού και στη συνέχεια του διεθνούς τουρισμού:

α) οι εκδόσεις

οι ταξιδιωτικοί οδηγοί πολλαπλασιάζονται και βελτιώνονται.

β) οι ταξιδιωτικές οργανώσεις

αυτές πολλαπλασιάζονται τον 20ο αιώνα αυξάνοντας τον αριθμό των τουριστικών προϊόντων και των τουριστικών προορισμών.

γ) η τουριστική νομοθεσία

το κράτος νομοθετεί προκειμένου να προστατεύσει τους αρχαιολογικούς χώρους, το φυσικό περιβάλλον κλπ. Ρυθμίζει νομοθετικά τα τουριστικά επαγγέλματα και δημιουργεί κρατικούς οργανισμούς τουρισμού.

Η αποδοχή όμως του εκδημοκρατισμού και της μαζικοποίησης του τουριστικού φαινομένου γίνεται με την ψήφιση νόμου που υποχρέωνε τις επιχειρήσεις να παρέχουν στους εργαζόμενους "διακοπές με'αποδοχών". Χρονολογία γενίκευσης των διακοπών με'αποδοχών θεωρείται το 1936.¹⁸

Επίσης μια ακολουθία άλλων παραγόντων εξίσου σημαντικών με τους προηγούμενους, συνέβαλαν στη μεγέθυνση τόσο του εσωτερικού όσο και του διεθνούς τουρισμού. Αυτοί είναι:

- Η αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων των βιομηχανικών χωρών και η ενσωμάτωση των ταξιδιωτικών δαπανών στις δαπάνες κατανάλωσης των νοικοκυριών.
- Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου.
- Η ανάπτυξη της αυτοκινητοβιομηχανίας και η μείωση της τιμής του ταξιδιού, γεγονός που συνέβαλε στη μαζική έξοδο των Δυτικοευρωπαϊκών προς τις ακτές της Μεσογείου.
- Οι πτήσεις charters. Αυτές κατέστησαν προσιτό το κόστος των αερομεταφορών και επέτρεψαν την έξοδο των Άγγλων, των Δανών, των Σουηδών κτλ. στους υπάρχοντες τουριστικούς προορισμούς.
- Η βελτίωση της πληροφόρησης και των υπηρεσιών υποδοχής, η κρατική τουριστική πολιτική και οι διευκολύνσεις στα σύνορα.
- Ο πολλαπλασιασμός των τουριστικών προϊόντων και των κινήτρων του ταξιδιού.
- Η βαθμιαία προσαρμογή των τουριστικών καταλυμάτων (ποιοτικά και ποσοτικά) στις νέες μεταβλητές της ζήτησης.

¹⁸ op.cit σελ. 36

- Η δημιουργία μεγάλων ταξιδιωτικών οργανισμών, την "Tour Operators"¹⁹ η ολιγοπωλιακή τους συγκατάθεση στην αγορά, καθώς και οι τάσεις κάθετης και οριζόντιας συγκέντρωσης της παραγωγικής τους δραστηριότητας.

Ωστόσο, οι παραπάνω παράγοντες δεν επαρκούν για να ερμηνεύσουν τους ταχύτατους ρυθμούς με τους οποίους εξελίχθηκε ο μαζικός τουρισμός. Ο βιομηχανικός πολιτισμός δημιούργησε επιπλέον έναν αριθμό αναγκών, οι οποίες ενεργοποιούν την τουριστική μετακίνηση και εντείνουν τη φυγή από αγχωτικούς χώρους εργασίας και απρόσωπους τόπους κατοικίας. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (Π.Ο.Τ.) ο χρόνος διακοπών θεωρείται πολυλειτουργικός και ανάγεται σε χρόνο μόρφωσης, ανάπαυσης, συναναστροφής και επικοινωνίας". Επομένως, ο τουρισμός, απόρροια των βιομηχανικών δομών των αναπτυγμένων οικονομικά χωρών αποτελεί ένα φαινόμενο του οποίου η οικονομική και κοινωνική σημασία θεωρείται μέγιστη.

¹⁹ op.cit σελ. 37

1.3 Η σημαντική καμπή του Ελληνικού Τουρισμού

Ο τουρισμός στην Ελλάδα αποτελεί μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα, που κατέχει κυρίαρχη θέση στον τριτογενή τομέα. Η Ελλάδα αποδείχτηκε από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκε στην αγορά μια αξιόλογη περιοχή υποδοχής του τουριστικού ρεύματος και γρήγορα καθιερώθηκε σαν παραδοσιακός προορισμός του οργανωμένου μαζικού τουρισμού.

Ο Ελληνικός τουρισμός σήμερα βρίσκεται σε μια σημαντική καμπή όπως έδειξαν και τα στοιχεία των προηγούμενων τουριστικών περιόδων διότι από τη μια υπάρχουν σημαντικά επιτεύγματα, μεγέθη πραγματικά εντυπωσιακά όπως φαίνονται κι από τον πίνακα Ι

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

	1994	1995	1996	1997-Εκτίμηση	1998-Πρόβλεψη
ΑΦΙΞΕΙΣ	11.301.722	10.712.145	9.782.061	10.575.386	11.548.322
ΜΕΤΑΒΟΛΗ		1995/1994	1996/1995	1997/1996	1998/1997
		-5,22%	-8,68%	8,11%	9,2%
ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: Ο τουρισμός προκαλεί συνολική κατανάλωση της παραγωγής όλων των κλάδων, που αντιστοιχεί στο 14,7% του Α.Ε.Π.					
Συμμετοχή του Ταξιδιωτικού Συναλλάγματος στους άδηλους πόρους	1994	1995	1996		
	20,81%	19,91%	19,21%		
Συμμετοχή του Τουριστικού Συναλλάγματος στην κάλυψη του ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου	48,22%	40,28%	33,85%		

Πηγή: Ε.Ο.Τ.

Πάνω από 10,5% εκατομμύρια τουρίστες επισκέφθηκαν τη χώρα το 1997 ενώ το 1998 προβλέπεται ότι ο αριθμός θα φτάσει τα 11,5 εκατομμύρια και μια αναντικατάστατη θετική συμβολή στους κρίσιμους δείκτες της οικονομίας μας, συμμετοχή στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.) κατά 14% και στο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου κατά 33,8%. Από την άλλη όμως υπάρχουν κάποια πολύ σοβαρά αρνητικά μηνύματα.

- Πρώτα-πρώτα η αρνητική εξέλιξη των αφίξεων και διανυκτερεύσεων κατά το 1995 και 1996 που διαμορφώνει πλέον μια αρνητική ποσοτική εικόνα: πτώση των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα, πτώση των αφίξεων με charters πτήσεις (που αποτελούν το μεγάλο ποσοστό της συνολικής τουριστικής μας κίνησης). Η

αρνητική αυτή τάση ανατρέπεται φέτος με τη βάσιμη αναμενόμενη αύξηση του τουριστικού ρεύματος.

- Και ακόμη μια διαρκής επιδείνωση της ήδη καθοριστικής εξάρτησης της χώρας από το μαζικό τουρισμό χαμηλής συναλλαγματικής απόδοσης που διαμορφώνει και μια εξίσου ανησυχητική ποιοτική εικόνα. Η καμπή αυτή μας υπαγορεύει επιτακτικά την ανανέωση και την περιορισμένη ανάπτυξη (μια ανάπτυξη ελεγχόμενη και υπό όρους).
- Η υπερπροσφορά τουριστικών κλινών σε ορισμένες περιοχές, με αποτέλεσμα την καθήλωση των τιμών των τουριστικών υπηρεσιών και τη συγκρότηση του κόστους παραγωγής μέσω της υποβάθμισης των παρεχόμενων υπηρεσιών .
- Η μέση και χαμηλή ποιοτική στάθμη των τουριστικών καταλυμάτων και λοιπών εγκαταστάσεων και ο απόλυτος σχεδόν προσανατολισμός τους στην εξυπηρέτηση του μαζικού τουρισμού.

Η ανατροπή των αρνητικών εξελίξεων της δεκαετίας 95/96 απαιτούσε και απαιτεί και σήμερα μια συνεχή και τουριστική πολιτική αναβάθμιση-ανανέωση, και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, ώστε να αναπτυχθούν και στην χώρα μας οι θεματικές μορφές τουρισμού (ο πολιτιστικός, ο οικολογικός, ο συνεδριακός, ο θαλάσσιος, ο θεραπευτικός κλπ.) που κατά τεκμήριο απευθύνονται σε πελατεία υψηλότερου εισοδηματικού και μορφωτικού επιπέδου και έχουν καλύτερη χρονική κατανομή και να επιτευχθεί μια γενική βελτίωση του επιπέδου όλων των υπηρεσιών (ιδιωτικών και δημοσίων) που σχετίζονται με τον τουρισμό.

Καθίσταται, επομένως σαφές, ότι ο ελληνικός τουρισμός αντιμετωπίζει – μεταξύ άλλων – μια πρόκληση: αν παρατείνει την εξάρτησή του από το μαζικό τουρισμό χαμηλής συναλλαγματικής απόδοσης υποβαθμίζει τις ίδιες του τις δυνατότητες (τους μοναδικούς και φυσικούς του πόρους της χώρας). Άλλωστε μια τέτοια εξάρτηση – ακόμα και αν ήταν επιθυμητή – καθίσταται ανέφικτη στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, στο πλαίσιο της Τουριστικής Ευρώπης, όπου το λειτουργικό κόστος των υπηρεσιών είναι ήδη υψηλό και διαρκώς αυξανόμενο και όπου παρατηρείται για αυτόν ακριβώς το λόγο μια στροφή του Διεθνούς

Τουρισμού προς εκτός Ευρώπης Αγορές . Έτσι η Ευρώπη και η Ελλάδα δεν έχουν λύση παρά την άνοδο των τουριστικών τους υπηρεσιών.

Βασικές επιδιώξεις της τουριστικής πολιτικής σε εθνικό επίπεδο είναι

- Η αναβάθμιση της ζήτησης, που προϋποθέτει την αναβάθμιση της τουριστικής προσφοράς προς την κατεύθυνση τόσο του εκσυγχρονισμού της υφιστάμενης τουριστικής υποδομής και αναδομής και του εμπλουτισμού της, όσο και της δημιουργίας προσφοράς υψηλής στάθμης
- η διαφοροποίηση του συνολικού ελληνικού προϊόντος μέσω της βελτίωσης του επιπέδου των προσφερόμενων υπηρεσιών, καθώς και ανοίγματος προς τις νέες μορφές τουρισμού για την προσέλκυση διαφοροποιημένης πελατείας , με στόχο τη μερική και σταδιακή απεξάρτηση από το μαζικό τουρισμό χαμηλών αποδόσεων, την ανάπτυξη του θεματικού τουρισμού και την προσέλκυση ζήτησης σε δωδεκάμηνη βάση.

Όλα τα μέτρα (θεσμικά, οργανωτικά και χρηματοδοτικά) που εισηγούνται και υλοποιούνται το Υπουργείο Ανάπτυξης (ΥΠ.ΑΝ.) και ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.) είναι απόλυτα προσαρμοσμένα στην πολιτική αυτή και εξυπηρετούν έναν ή περισσότερους στόχους της.

- Όσο αφορά τα θεσμικά μέτρα ο ΕΟΤ και το ΥΠ.ΑΝ. προώθησαν την τροποποίηση ορισμένων νόμων και εξέδωσαν αποφάσεις που αφορούν τα ακόλουθα
 - Τη σύσταση Διυπουργικού οργάνου με εκπροσώπους του ΕΟΤ και των συναρμόδιων υπουργείων, που επιλαμβάνεται σε διαρκή βάση όλων των κοινών θεμάτων και εισηγείται του τρόπου συντονισμού των πολιτικών και κρατικών φορέων που επηρεάζουν τον τουρισμό, με την τουριστική πολιτική
 - προϋποθέσεις έκδοσης και χορήγησης ειδικού σήματος λειτουργίας σε επιχειρήσεις γηπέδων του γκολφ και κέντρων θαλασσοθεραπείας
 - Σχέδιο νόμου για την δημιουργία δύο Α.Ε θυγατρικών του ΕΟΤ (μιας για τις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις – φεστιβάλ και μιας για την αξιοποίηση και εκμετάλλευση της περιουσίας του ΕΟΤ) και την ρύθμιση άλλων θεμάτων τουριστικού τομέα, όπως ξενώνες νεότητας, ένταξη των campings κλπ.

- Όσο αφορά τις ιδιωτικές επενδύσεις μετά από ένταξη στο Υπο πρόγραμμα Τουρισμού του Β΄ ΚΠΣ χρηματοδοτήθηκαν ιδιώτες επενδύσεις των ακόλουθων κατηγοριών:
 - Επενδύσεις ποιοτικού εκσυγχρονισμού Υφιστάμενων Ξενοδοχειακών Μονάδων.
 - Επενδύσεις μετατροπής Παραδοσιακών ή Διατηρητέων κτισμάτων σε Ξενοδοχειακές μονάδες
 - Επενδύσεις εγκαταστάσεως ειδική τουριστική υποδομή (μαρίνα γήπεδο του γκολφ, συνεδριακό κέντρο, κέντρο θαλασσοθεραπείας κέντρα τουρισμού, υγείας υδροθεραπευτήρια: 35% σε ολόκληρη την χώρα με εξαίρεση τα γήπεδα γκολφ και τα αμιγή συνεδριακά κέντρα , που λαμβάνουν 40% στην επικράτεια
- Δημιουργία περιοχών ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (έχει εξασφαλιστεί η ένταξη μιας Πατάς στο νομό Μεσσηνίας ύψους επένδυσης 40,5 δισεκ. δρχ!
- Οι Δημόσιες επενδύσεις που χρηματοδοτούνται με κοινοτικούς και εθνικούς πόρους από το Υποπρόγραμμα τουρισμού του Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) αφορούν αποκλειστικά στην διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, με τη δημιουργία υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού. Θα δοθούν έτσι αναπτυξιακές διέξοδοι στην ενδοχώρα και σε μη ανεπτυγμένες παραλιακές περιοχές συγχρόνως, θα εμπλουτίσει η προσφορά των ανεπτυγμένων περιοχών με υποδομές για ειδική πελατεία και για ενεργειακή διάθεση του ελεύθερου χρόνου (μονοπάτια, καταφύγια κτλ.).
- Στο μέτρο 1.1 του επιχειρησιακού προγράμματος Τουρισμού-Πολιτισμού, έχουν ενταχθεί μαρίνες, καταφύγια και αγκυροβόλια ενώ 1.2 έχουν ενταχθεί έντεκα επενδύσεις για τη δημιουργία υποδομών εναλλακτικών μορφών τουρισμού (ορεινός, οικολογικός, πολιτιστικός και θεραπευτικός τουρισμός, προϋπολογισμού 13 δις δρχ.
- Στο τομέα προβολή-Marketing, η διαφημιστική μας παρουσία εξειδικεύεται προς δυο ανάκατες κατευθύνσεις.

- Προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού και σε περιόδους αιχμής.
- Συντήρηση της εικόνας της χώρας ως προορισμού παραθεριστικού τουρισμού, αλλά με παράλληλη σταδιακή μεταφορά της έμφασης στο εμπλουτισμό της τουριστικής προσφοράς και το βελτιωμένο επίπεδο υπηρεσιών.
- Όσον αφορά την αξιοποίηση της περιουσίας του ΕΟΤ, ο ΕΟΤ έχει προβεί στην εκπόνηση προγραμμάτων αξιοποίησης και αναβάθμισης των περιουσιακών του στοιχείων με στόχους:
 - την μείωση των ελλειμμάτων του Δημόσιου τομέα
 - την ενθάρρυνση ιδιωτικών επενδύσεων
 - την ποιοτική βελτίωση και διαφοροποίηση των προσφερομένων υπηρεσιών.
- Όσον αφορά το τομέα των Δημόσιων σχέσεων ο ΕΟΤ συμμετέχει εκτός από την παραδοσιακή συμμετοχή σε διεθνείς εκθέσεις του εξωτερικού, εμφανίστηκε και σε νέες αγορές όπως της Κροατίας, Σλοβενίας, Βελιγραδίου κτλ. Συνολικά ο ΕΟΤ έβαλε μέρος σε 60 εκθέσεις στο εξωτερικό οργανώνοντας το Ελληνικό περίπτερο, στο οποίο συμμετείχαν και ιδιωτικές επιχειρήσεις, φορείς της αποκέντρωσης. Διεκδίκησε και πραγματοποίησε στην Ελλάδα μεγάλα διεθνή συνέδρια όπως του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, το συνέδριο των Ισραηλινών πρακτόρων κτλ.

Τέλος σημαντική ενέργεια δημόσιων σχέσεων με άμεσο αποτέλεσμα αποδεικνύεται η διοργάνωση, σε όλες τις μεγάλες αγορές μας ειδικών για την Ελλάδα σεμινάρια για στελέχη Τουριστικών Γραφείων.

- Στο τομέα των Διεθνών σχέσεων ο ΕΟΤ συνεχίζοντας τη διακρατική συνεργασία με χώρες (κυρίως με μέλη της Ευρωπαϊκής ένωσης υπέγραψε συμφωνίες τουριστικής συνεργασίας με Αρμενία, Βραζιλία, Φιλιππίνες κτλ. καθώς και στα πλαίσια του προγράμματος αναπτυξιακής βοήθειας ο ΕΟΤ πραγματοποίησε σεμινάριο, σε στελέχη κρατικών φορέων Τουρισμού από τις χώρες Αρμενίας, Γεωργίας, Κύπρου, Μαρόκου κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.1 Ειδικές μορφές τουρισμού

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι υπάρχουσες ειδικές μορφές τουρισμού καθώς και η συσχέτιση τους με τις νέες και εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ	ΝΕΕΣ	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ
1. Κοινωνικός		
2. Αγροτουρισμός		
3. Τουρισμός στην ύπαιθρο		*
4. Συμπλέγματα αγροτουρισμού σε αγροτικούς οικισμούς	*	
5. Αθλητικός		*
6. Οικολογικός – Προστατευόμενα πάρκα		*
7. Υγείας	*	
8. Ιαματικός		
9. Συνεδριακός	*	
10. Χειμερινός		
11. Φυσιολατρικός (θάλασσα-βουνό)		*
12. Kazino		

Πηγή: Ε.Ε.Τ.Α.Α.²⁰

Επισημαίνουμε τα εξής:

α. Στις νέες μορφές τουρισμού περιλαμβάνονται όσες αναπτύχθηκαν μετά ή παράλληλα με τον μαζικό τουρισμό και συχνά σε σχέση μ'αυτόν. Συνήθως οι νέες μορφές εξελισσόμενες κατέληξαν να λειτουργούν με οργανωμένα και συχνά μαζική μορφή διαφέροντας από τον κλασικό τουρισμό μόνο στο θέμα της εξειδικευμένης προσφοράς η οποία ανταποκρίνεται αντίστοιχα στο ειδικό κίνητρο του ταξιδιού.

β. Στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού περιλαμβάνονται όσες έχουν ως βασικό χαρακτηριστικό τους την αντίθεση στο κλασικό πρότυπο του μαζικού τουρισμού, έχοντας ως αφετηρία την ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη φυσική ζωή.

²⁰ Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης

2.2 Ανάλυση των κυριότερων χαρακτηριστικών

2.2.1 Αθλητικός Τουρισμός

Αθλητικός τουρισμός είναι ο τουρισμός που έχει ως σκοπό την παρακολούθηση αθλητικών αγώνων ή τη συμμετοχή, επαγγελματική ή ερασιτεχνική, σε αθλητικές δραστηριότητες.

Η επαγγελματική εξειδίκευση, οι διαφορές στην κουλτούρα, η γραφειοκρατία, οι τυποποιημένες σχέσεις, η αποξένωση, είχαν σαν αποτέλεσμα την ρήξη των κοινωνικών δεσμών και οδήγησαν τους ανθρώπους στην απώλεια της συλλογικής ταυτότητας. Λόγο ακριβώς αυτής της απώλειας, οι άνθρωποι αναζήτησαν τρόπους αποκατάστασης της κοινωνικής συνοχής και βρήκαν διέξοδο στον αθλητισμό. Γιατί ο αθλητισμός συνδέει την ατομικότητα με τον συλλογικό στόχο.

Για όλους αυτούς τους λόγους ο αθλητικός τουρισμός εμφανίζει ανοδική τάση είτε με την μορφή μετακίνησης φιλάθλων, είτε αθλητών για προπονήσεις, συνδυάζοντας βέβαια την τουριστική αναψυχή.

Επομένως οι κατηγορίες τουριστικής πελατείας είναι α) φίλαθλοι θεατές που παρακολουθούν ως οπαδοί αθλητικούς αγώνες, β) οι αθλητές επαγγελματίες ή ερασιτέχνες που προπονούνται ή ασκούνται και γ) οι τουρίστες που ευκαιριακά εντάσσονται στα πλαίσια κάποιου τουριστικού πακέτου.

Την πολιτική ευθύνη και τον γενικό συντονισμό του αθλητισμού στην Ελλάδα έχει η Γενική γραμματεία Αθλητισμού, ενώ η αθλητική ευθύνη είναι ομοσπονδία και καθίσταται συλλόγων.

Οι 33 αθλητικές ομοσπονδίες καλύπτουν όλο το φάσμα των αθλημάτων με κυριότερες από σημασίας τον Σύνδεσμο Ελληνικών Γυμναστικών Σωματίων (Σ.Ε.Γ.Α.Σ.) την Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία (Ε.Π.Ο.) και την Ελληνική Ομοσπονδία Καλαθοσφαίρισης (Ε.Ο.Κ.). Άλλες σημαντικές ομοσπονδίες είναι της χιονοδρομίας και των ορειβατικών συλλόγων, η Ελληνική Ιστιοπλοϊκή Ομοσπονδία, η Ελληνική Ομοσπονδία Golf.

Μεταξύ των δημοφιλέστερων αθλημάτων για τους Έλληνες είναι σήμερα το μπάσκετ που βρίσκεται στην πρωτοπορία σε σχέση με το ποδόσφαιρο και το βόλεϊ. Ακολουθούν τα αθλήματα του στίβου, το τένις και η κολύμβηση.

2.2.2 Τουρισμός Υγείας

Ο τουρισμός υγείας ιστορικά ως το πρόσφατο παρελθόν ταυτιζόταν με το θεραπευτικό-ιαματικό τουρισμό. Τα τελευταία 15 χρόνια έχει αναπτυχθεί ένας άλλου είδους τουρισμός υγείας που δεν αφορά τους αρρώστους, αντίθετα αφορά τους υγιείς ανθρώπους που μέσα από ορισμένα προγράμματα όπως υγιεινή διατροφή, υδρομασάζ, γυμναστική να διατηρήσουν μια καλή φυσική κατάσταση και να αναζωογονηθούν. Σε κάθε περίπτωση πάντα ο θεραπευτικός-ιαματικός τουρισμός παραμένει κυρίαρχη μορφή τουρισμού με ιστορία και παράδοση πολλών αιώνων και με ιδιαίτερη σημασία για την χώρα μας που διαθέτει ένα τεράστιο πλούτο ιαματικών πηγών το οποίο όμως μένει ανεκμετάλλευτο. Υπάρχει όμως και μια τρίτη μορφή τουρισμού υγείας η οποία τώρα κάνει δειλά την εμφάνισή της και αφορά τον τουρισμό ατόμων με ειδικές ανάγκες. Το ποσοστό αυτό των ατόμων συνεχώς αυξάνεται τα τελευταία χρόνια με αποτέλεσμα η κρατική μέριμνα να στρέφει τώρα το ενδιαφέρον της και στη χρήση του ελεύθερου χρόνου των ατόμων αυτών για δραστηριότητες τουρισμού και αναψυχής.

Από τους τρεις τύπους τουρισμού υγείας ο θεραπευτικός τουρισμός έχει τη μεγαλύτερη ιστορία. Κατά την ρωμαϊκή και βυζαντινή εποχή τα ιαματικά λουτρά γνώρισαν μεγάλη άνθηση και συνίστανται στη θεραπεία πολλών παθήσεων.

Στην Ελλάδα υπάρχουν 75 πηγές²¹ από αυτές οι 23 είναι τουριστικής σημασίας ενώ οι 51 είναι τοπικής σημασίας και υπάγονται στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Με ελάχιστες εξαιρέσεις (Σουρωτή, Λουτράκι κλπ.) οι πηγές αυτές υπολειτουργούν. Η υποδομή στις πηγές αυτές θα μπορούσε να χαρακτηριστεί από κακή έως μέτρια με ελάχιστες εξαιρέσεις. Αυτό εξηγεί και την χαμηλή κίνηση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στα κέντρα αυτά με εξαίρεση βέβαια την Αιδηψό και το Λουτράκι που διαθέτουν τις πιο σύγχρονες εγκαταστάσεις.

²¹ Ε.Ο.Τ.

Τα κυριότερα προβλήματα των πηγών αυτών είναι η έλλειψη ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων, η έλλειψη παράλληλης υποδομής (ψυχαγωγία, αθλητισμός) και η χαμηλή ποιότητα των υπηρεσιών συνέβαλαν και στο γεγονός ότι οι τουρίστες που επισκέπτονται τους χώρους αυτούς είναι κυρίως άτομα μεγάλης ηλικίας.

Τέλος για τον τουρισμό ατόμων με ειδικές ανάγκες έχουν γίνει μόνο αποσπασματικές προσπάθειες χωρίς βέβαια να έχουν καταλήξει στην δημιουργία μιας υποδομής ικανής να φιλοξενήσει τέτοια άτομα.

2.2.3 Οικοτουρισμός

Ο οικοτουρισμός βασίζεται στην ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών πόρων μιας χώρας. Η ανάπτυξη αυτής της μορφής του τουρισμού συνδέεται άμεσα με την ποιοτική κατάσταση του περιβάλλοντος, ένας παράγοντας σημαντικός γενικότερα για την έλξη πολλών μορφών τουρισμού.

Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες μορφές τουρισμού ο οικοτουρισμός είναι αρκετά διαδεδομένος κυρίως στους κατοίκους των μεγαλουπόλεων.

Η Ελλάδα έχει αποτελέσει χώρα προορισμού για τους οικοτουριστές του παρελθόντος και σημαντικά ιστορικά στοιχεία για τα φυσικά οικοσυστήματα της χώρας προέρχονται από τα ταξίδια αυτών των ταξιδιωτών. Μια σημαντική διαφορά μεταξύ του οικοτουρισμού του παρελθόντος με τον σημερινό οφείλεται κυρίως στους λόγους για τους οποίους επιλέγεται σε σχέση με κάποια άλλη μορφή.

Οι άνθρωποι που ζουν στις μεγαλουπόλεις επιλέγουν αυτή τη μορφή τουρισμού διότι αυτή η μορφή τουρισμού αναπληρώνει εδώ και για λίγο χρονικό διάστημα την ανάγκη των ατόμων να έρθουν σε επαφή με την φύση, να την γνωρίσουν, μια ανάγκη που δεν μπορεί να αναπληρωθεί από τα υποκατάστατα που προσφέρει η πόλη όπως πάρκα, μουσεία, ζωολογικούς κήπους. Έτσι οι μορφές αυτές τουρισμού αντικαθιστούν την ένταση της πόλης με την γαλήνη της φύσης, την πνευματική δραστηριότητα με την φυσική κινητικότητα και την εμπορική δραστηριότητα του μαζικού τουρισμού για άλλου είδους προϊόντα όπως χειροτεχνήματα, φυσικά προϊόντα κ.λ.π. Αυτές οι δραστηριότητες σήμερα καλούνται οικοτουρισμός.

Πολλές περιοχές διαθέτουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και γίνονται πόλος έλξης για τους οικοτουριστές. Αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να είναι γεωλογικά, πολιτιστικά, ιστορικά κ.λ.π.

Αυτοί που συμμετέχουν σ' αυτό το είδος τουρισμού διακρίνονται σε δύο κατηγορίες :²²

²² Ε.Ε.Τ.Α.Α.

α) Σε κυρίως νέα άτομα που επιζητούν την περιπέτεια και συνήθως ενεργούν ανεξάρτητα και

β) Από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που συνήθως είναι οργανωμένα σε ομάδες που σίγουρα αυτό που επιζητούν δεν είναι η περιπέτεια και οι δυσκολίες παράλο που η Ελλάδα διαθέτει ένα πλούσιο οικοσύστημα και θα μπορούσε να αποτελέσει πόλο έλξης πολλών οικοτουριστών οι προσπάθειες αξιοποίησης αυτού του δυναμικού δεν μπόρεσε να ανταποκριθεί στη ζήτηση.

2.2.4 Συνεδριακός Τουρισμός

Την περίοδο της αρχαιότητας συναντάται ο θεσμός των αμφικτιονιών, που αποτελούν το πρόδρομο των σημερινών συνεδρίων.

Ο χαρακτήρας των συγκεντρώσεων αυτών ήταν θρησκευτικός και πολιτικός. Συγκεντρώνονταν αρχικά αντιπρόσωποι του κάθε έθνους της Αρχαίας Ελλάδας και αργότερα της κάθε πόλης με στόχο τη συζήτηση και λήψη αποφάσεων για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων.

Σήμερα τα συνέδρια και οι εκθέσεις συνιστούν απαραίτητο μέσο επαφής με σκοπό την ενημέρωση σε επιστημονικά και τεχνολογικά θέματα που εξελίσσονται ραγδαία.

Η προσέκλυση του συνεδριακού και εκθεσιακού τουρισμού σε αντίθεση με άλλες μορφές τουρισμού όπου ως κύριο κίνητρο εμφανίζεται η αναψυχή και η γνωριμία με κάποιο περιβάλλον εκτός του καθιερωμένου, δεν είναι άμεσα εξαρτημένο από την ύπαρξη φυσικών ιδιομορφιών στο τόπο προορισμού ή στην άμεσα γειτνιάζουσα. Αντίστοιχα, δεν επηρεάζεται από φυσικού, περιορισμού με την έννοια ότι η χωροθέτηση εκθεσιακού και συνεδριακού κέντρου αφορά κυρίως τα αστικά κέντρα και την άμεση περιφέρεια του.

Εντούτοις δεν θα πρέπει να θεωρείται αμελητέα στην ανάπτυξη του συνεδριακού και εκθεσιακού τουρισμού η συμβολή μιας σειράς παραγόντων που επηρεάζουν έμμεσα τις τελικές επιλογές και οι οποίοι συνιστάται κυρίως στην υψηλή ποιότητα του ανθρωπογενούς γένους περιβάλλοντος και του διαμορφωμένου φυσικού περιβάλλοντος, στην τεχνολογική στάθμη της χώρας υποδοχής και στην ύπαρξη στοιχείων έλξης που ικανοποιούν συμπληρωματικά ή παράλληλα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων ή και των συνοδών τους.

Θα πρέπει να τονισθεί στο σημείο αυτό ότι οι δυνατότητες της Ελλάδας ως χώρα υποδοχής τουρισμού κινήτρων είναι πολλαπλές, συνδυάζοντας ιδιαιτερότητες του φυσικού περιβάλλοντος με πλούσιο πολιτισμικό, πολιτιστικό περιβάλλον, αρκεί να βελτιωθεί ποιοτικά το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Η ποιότητα των μεταφορών αποτελεί βασικό κριτήριο για την επιλογή του συνεδριακού τόπου. Με δεδομένο το περιορισμένο χρόνο που διαθέτουν οι σύνεδροι, είναι φανερή η ανάγκη μετακίνησης τους, κυρίως αεροπορικός. Το ποσοστό χρήσης του αεροπλάνου στην περίπτωση του συνεδριακού τουρισμού προσεγγίζει το 100%. Η ύπαρξη κατάλληλων εξοπλισμένων συνεδριακών κέντρων και εκθεσιακών χώρων καθώς επίσης και η ύπαρξη πολυτελών ξενοδοχείων αποτελεί βασική προϋπόθεση για την εισαγωγή μιας χώρας στην αγορά του συνεδριακού τουρισμού. Τα σπουδαιότερα συνεδριακά κέντρα είναι αυτό της Νίκαιας το συνεδριακό κέντρο του Μονπελλιέ, του Βερολίνου, της Βιέννης, της Νέας Υόρκης κτλ.

2.2.5 Ορεινός - χιονοδρομικός τουρισμός.

Η χιονοδρομία έχει την καταγωγή της από τις Σκανδιναβικές χώρες, όπου εκτός από άθλημα, αποτελεί και τρόπο διακίνησης προσώπων και αγαθών.

Από τις αρχές του 20ού αιώνα αρχίζει η σταδιακή εξάπλωση του σε μια σειρά από χώρες οι οποίες διαθέτουν τις κατάλληλες κλιματολογικές συνθήκες και συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Κατά το τέλος της δεκαετίας του 30 δημιουργούνται μια σειρά από χιονοδρομικά κέντρα στην κεντρική Ευρώπη, τα οποία αρχικά αναπτύσσονται γύρω από υποτυπώδης διαμορφωμένες χιονοπλαγιές με στοιχειώδη εξοπλισμό. Πολύ γρήγορα όμως εξελίσσονται σε κοσμικά χειμερινά κέντρα ενώ σταδιακά η πλούσια πελατεία τους αναμειγνύεται με χαμηλότερους εισοδηματίες.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, ο κλάδος του χειμερινού-ορεινού τουρισμού είναι γενικότερα συνυφασμένος με τον τουρισμό στα χιονοδρομικά κέντρα. Άλλες μορφές του χειμερινού-ορεινού τουρισμού είναι ο ορειβατικός τουρισμός και οι διακοπές σε χειμερινά θέρετρα. Συγγενή αθλήματα με τα χιονοδρομικά είναι μια σειρά αθλημάτων που αποκαλούνται χειμερινά όπως η παγοδρομία, το διάθλο, η αναρρίχηση κτλ.

Τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων ποικίλουν από χώρα σε χώρα και εξαρτώνται επίσης από το στάδιο ανάπτυξης του σκι.

Σε μια πρώτη φάση ανάπτυξης ασχολούνται τα άτομα τα οποία βρίσκονται σε μια αρκετά καλή οικονομική κατάσταση δεδομένου ότι το σκι απαιτεί σημαντικά έξοδα για την διεξαγωγή του.

Αργότερα όμως όλο και ευρύτερες ομάδες του πληθυσμού ασχολούνται με το σκι σταματάει έτσι να είναι το σκί σπόρ που ασχολούνται λίγα άτομα.

Το ποσοστό των Ελλήνων τουριστών που πραγματοποιούν διακοπές σε ορεινά τουριστικά κέντρα το χειμώνα δεν είναι μεγάλο, παρουσιάζει όμως αυξητικές τάσεις τα τελευταία χρόνια.

Στην Ελλάδα λειτουργούν σήμερα 20 χιονοδρομικά κέντρα τα οποία ανήκουν σε κρατικούς ή συλλογικούς φορείς .

Μερικά από αυτά είναι:

- χιονοδρομικό κέντρο Μαινάλου
- χιονοδρομικό κέντρο Τυμφρηστού
- χιονοδρομικό κέντρο Μετσόβου
- χιονοδρομικό κέντρο Κίσαβου

Με εξαίρεση τον Παρνασσό σε μικρότερο βαθμό το Σέλι, τα παραπάνω χιονοδρομικά κέντρα δεν ικανοποιούν τις διεθνείς προδιαγραφές και υστερούν έναντι χωρών με παρόμοιες κλιματολογικές και οικονομικοκοινωνικές συνθήκες κανένα χιονοδρομικό κέντρο δεν διαθέτουν ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις.

2.2.6 Κοινωνικός τουρισμός

Ο Κοινωνικός Τουρισμός έχει ιστορία που ξεκινάει από την προπολεμική περίοδο (1936) από την Γαλλία. Στην πορεία του χρόνου παραμένει μια από τις δημοφιλείς μορφές τουρισμού. Οι χώρες από τις οποίες προήλθε είναι κυρίως αυτές της Δ. Ευρώπης ενώ στις χώρες της πρώην Α. Ευρώπης δόθηκε μεγάλο βάρος στην ανάπτυξή του, ιδιαίτερα σε σχέση με τις συνδικαλιστικές ενώσεις των εργαζομένων.

Η βελτίωση του εργατικού δικαίου οδήγησε σταδιακά στην ανάπτυξη του κοινωνικού τουρισμού. Συγκεκριμένα,

- επιβλήθηκε σταδιακά το σύστημα των πληρωμένων από τις επιχειρήσεις και το κράτος, διακοπών των εργαζομένων όλων των κατηγοριών.
- Σταδιακά άρχισε μια μείωση των εβδομαδιαίων ωρών εργασίας με αποτέλεσμα την αντίστοιχη αύξηση του ελεύθερου χρόνου τόσο για ψυχαγωγία, χόμπυ όσο και για τουρισμό.
- Οι συντάξεις στα άτομα που συμπληρώνουν 30 ή 35 χρόνια εργασίας βελτίωσαν την οικονομική θέση των εργαζομένων και συνέβαλαν στην περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού.

Τέσσερα είναι τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού τουρισμού και όσων συμμετέχουν σε αυτόν :

- α) Πρόκειται για άτομα χαμηλών εισοδηματικών κατηγοριών
- β) Υπάρχει κάποια μορφή επιδότησης (κράτος), συνδικαλιστικά σωματεία κ.λ.π. και
- γ) Συμμετέχουν επίσης άτομα που λόγω ειδικών προβλημάτων, θα ήταν δύσκολο να ταξιδέψουν.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημάνουμε ότι η επιτυχία του κοινωνικού τουρισμού στηρίχθηκε και σε άλλους παράγοντες:

- α) Στο γεγονός ότι συνδυάζεται με μια μεγάλη ποικιλία άλλων μορφών τουρισμού
- β) Στην προώθηση του από υπερεθνικούς οργανισμούς σαν πολιτική κοινωνικών παροχών προς τους εργαζομένους και

γ) Στην δυνατότητα να συμβάλλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου γεγονός που τον καθιστά ελκυστικό στους ξενοδόχους

Ο βασικός στόχος του κοινωνικού τουρισμού δηλαδή φθηνές διακοπές για άτομα με χαμηλά εισοδήματα ή για ειδικές ομάδες (νέοι, ηλικιωμένοι, ασθενείς κ.τ.λ.) συμπληρώθηκε από άλλους στόχους: την επιδίωξη αυτή η μορφή διακοπών να προσφέρει πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες που θα αναζωογονήσουν τους συμμετέχοντες.

Υπάρχει μια ποικιλία στους τύπους προσφοράς κοινωνικού τουρισμού μερικοί από αυτούς είναι:

- Κέντρα παραθερισμού που καλύπτουν την ανάγκη για φθηνές διακοπές
- Προγράμματα κοινωνικού τουρισμού για άτομα τρίτης ηλικίας και ασθενείς
- Κοινωνικός τουρισμός σε ξενοδοχεία ή πανσιόν διακοπών.

2.2.7 Τουρισμός στην ύπαιθρο – Αγροτουρισμός

Οι τουριστικές δραστηριότητες στην ύπαιθρο έχουν ιστορία αιώνων αφού υπήρξε από παλιά ο κλασικότερος τύπος διακοπών.²³ Στην μεταπολεμική περίοδο η άνοδος του εμπορικού τουρισμού οδήγησαν σε σημαντικές αλλαγές στον τύπο του τουρισμού στην ύπαιθρο.

Δύο είναι οι διαφορετικοί τύποι που κυριαρχούν σ' αυτές τις μορφές: α) ο κλασικός τουρισμός στην ύπαιθρο και β) μία άλλη ειδικότερη μορφή αυτού, ο Αγροτουρισμός.

Τουρισμός στην ύπαιθρο είναι κάθε μορφή τουριστικής δραστηριότητας που αναπτύσσεται στην ύπαιθρο.

Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της είναι:

- Ο τουρίστας μπορεί να μείνει σε κάποιο υπαίθριο κάμπινγκ ή σε μια αγροτουριστική μονάδα.
- Το κίνητρο να έχει σχέση με την ανάγκη του τουρίστα για επιστροφή στη φύση, με την ανάγκη του τουρίστα να γνωρίσει τη φύση.

Το γεγονός ότι η έννοια τουρισμός στην ύπαιθρο περιλαμβάνει κάθε μορφή τουριστικής δραστηριότητας στην ύπαιθρο χωρίς να υπάρχει ένα συγκεκριμένο κίνητρο που να διαμορφώνει μια ειδική προσφορά με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά δείχνει ότι δεν πρόκειται για μια ειδική μορφή τουρισμού στην ύπαιθρο είναι ο Αγροτουρισμός, που σαν βασικό χαρακτηριστικό έχει την προσπάθεια να συνδεθεί η γεωργία με τον τουρισμό με τελικό στόχο τα αμοιβαία οφέλη και ιδιαίτερα για τη γεωργία τη διατήρηση οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην ύπαιθρο.

Τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά στον αγροτουρισμό είναι:

- Η προσπάθεια να ενταχθεί ο τουρισμός στην τοπική αγροτική δομή ιδιαίτερα στο οικονομικό επίπεδο προϋποθέτει έναν αγρότη οικονομικά ενεργό που ασκεί την αγροτική δραστηριότητα σαν επάγγελμα βασικό ενώ ο τουρισμός συμβάλει απλώς στην συμπλήρωση του εισοδήματος.

²³ Πάρις Τσάρτας – Τουρισμός και Αγροτική πολυδραστηριότητα. Αθήνα 1991. σελ. 19-20

- Η επαφή του τουρίστα με τον ντόπιο είναι συνήθως περισσότερο ειλικρινής και άμεση αφού η ίδια η τουριστική δραστηριότητα προϋποθέτει την συμμετοχή σε κοινές δραστηριότητες. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι μεγάλο μέρος αυτής της μορφής τουρισμού είναι οικογενειακής μορφής. Ο χώρος επιτρέπει στα παιδιά να λειτουργήσουν περισσότερο ελεύθερα.
- Ο αγροτουρισμός συμβάλλει δυναμικά στην απορρόφηση τοπικών αγροτικών προϊόντων δημιουργώντας έτσι ένα πρόσθετο εισόδημα στις αγροτικές περιοχές.
- Ο καθοριστικός ρόλος των γυναικών, οι οποίες συχνά διευθύνουν τις αγροτουριστικές μονάδες, αφού ο σύζυγος συνήθως ασχολείται με την αγροτική απασχόληση.

Οι χώρες όπου κυρίως αναπτύχθηκε ο τουρισμός είναι αυτές της Ευρώπης, τόσο λόγω της παράδοσης όσο και λόγω της ανάγκης να βρεθούν τρόποι να ενισχυθεί το εισόδημα των υποβαθμισμένων αγροτικών περιοχών.

2.2.8 KAZINO

Καζινό από το ιταλικό casino που σημαίνει οικισμός, έπαυλη λέσχη: Οίκημα που χρησιμοποιείται για κοινωνικές συγκεντρώσεις και διασκέδασεις, λέσχη ιδίως για τυχερά παιχνίδια, λέσχη χαρτοπαιχτική.

Τα τυχερά παιχνίδια ήταν γνωστά από την αρχαιότητα. Τα κύβεια ήταν οργανωμένα καταγώγια της αρχαιότητας όπου παίζονταν κύβοι γύρω από κεντρικό τραπέζι. Στην Ιστορία αναφέρονται τα κύβεια συνδεδεμένα με αθέμιτα κέρδη, κλοπές και παράνομη προσέλευση πελατών.

Η ανάπτυξη των μεγάλων λουτροπόλεων της Ευρώπης κατά το τέλος του 19^{ου} αιώνα και η προσέλκυση σ' αυτές πελατείας υψηλής εισοδηματικής στάθμης ευνόησε την ανάπτυξη καζίνων που έγιναν διάσημα και συνδέθηκαν με τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα των λουτροπόλεων αυτών και κατ' επέκταση, των τουριστικών περιοχών. Το πιο γνωστό καζίνο, διεθνώς, είναι αυτό του Monte Carlo στο Μονακό.

Ελληνικά καζίνο λειτούργησαν κατά καιρούς στην Ελευσίνα, το Λουτράκι και τα Αθηναϊκά προάστια Διονύσου και Άγιου Ανδρέα.

Σήμερα λειτουργούν στην Ελλάδα τέσσερα καζίνο (διεθνούς τύπου λέσχες τυχερών παιχνιδιών και ψυχαγωγίας) της Πάρνηθας, της Κέρκυρας, της Ρόδου και του Λουτρακίου. Εκτός βέβαια από αυτά τα καζίνο λειτουργούν στην Ελλάδα και μικρά καζίνο σε κρουαζιερόπλοια και οχηματαγωγά γραμμών εξωτερικού.

Το παιχνίδι σε καζίνο είναι μια εναλλακτική μορφή δραστηριότητας αναψυχής. Συνήθως συνδυάζεται με τουριστικές δραστηριότητες, παραδοσιακά σε λουτροπόλεις και θέρετρα, σήμερα και σε άλλους πόλους έλξης επισκεπτών (μαρίνες, κρουαζιερόπλοια). Απευθύνεται κυρίως σε υψηλό εισόδημα και είναι κερδοφόρα επιχείρηση.

Το καζίνο δεν αποτελεί αυτό καθ' εαυτό πόλο έλξης παρά μόνο για τους φανατικούς παίκτες, που συνήθως είναι ημεδαποί. Απευθύνεται προς τους (αλλοδαπούς) επισκέπτες μιας τουριστικής περιοχής όταν λειτουργεί ως δραστηριότητα ψυχαγωγίας-αναψυχής, συμπληρωματικά με άλλες

δραστηριότητες. Με τη μορφή αυτή μπορεί να βοηθήσει τον εμπλουτισμό της τουριστικής προσφοράς και να αυξήσει τα έσοδα από την τουριστική δραστηριότητα.

Η χωροθέτηση των καζίνο με περιφερειακοαναπτυξιακά και κοινωνικοοικονομικά κριτήρια, δεν έχει νόημα, δεδομένου ότι μεγαλύτερη σημασία έχει η ελαχιστοποίηση των αρνητικών κοινωνικών επιπτώσεων από τη χωροθέτηση αυτή. Η τάση της ελληνικής κοινωνίας προς την χαρτοπαιξία και το τζόγο γενικότερα, ανεξάρτητα περιφέρειας και αστικών κέντρων, θα πρέπει να συνεκτιμηθεί κατά τη λήψη απόφασης για ίδρυση καζίνο, λαμβάνοντας υπόψη ότι κύρια πελατεία είναι ημεδαποί φανατικοί παίκτες, ενώ οι αλλοδαποί τουρίστες περιστασιακά και για λόγους ποικιλίας ψυχαγωγικής δραστηριότητας παίζουν σε καζίνο ελληνικού τύπου.

Με βάση τα ανωτέρω, οι προτάσεις για την ανάπτυξη της ειδικής αυτής μορφής τουρισμού είναι αναγκαίο παράλληλα με την αναβάθμιση των υφιστάμενων υπηρεσιών να αναπτυχθούν και άλλες τουριστικές δραστηριότητες για τον εμπλουτισμό της προσφοράς, σε διεθνούς ακτινοβολίας τουριστικούς πόλους έλξης.

2.3 Κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού

Οι κοινωνικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη αυτών των μορφών τουρισμού είναι επί το πλείστον θετικές.

Ορισμένες από τις επιπτώσεις είναι α) μέσω των μορφών αυτών δίνεται η δυνατότητα σε ορισμένα άτομα όπως χαμηλής εισοδηματικής κατηγορίας άτομα τρίτης ηλικίας και άτομα με ειδικές ανάγκες να κάνουν τουρισμό που μέχρι τώρα δεν μπορούσαν να κάνουν. β) η ανάπτυξη αυτών των μορφών τουρισμού απαιτούν τεράστια υποδομή, έτσι λοιπόν δημιουργούνται τεράστια έργα όπως ύδρευσης, αποχέτευσης, οδοποιίας στην ύπαιθρο που κάνουν πιο άνετη την ζωή των κατοίκων της υπαίθρου. Δίνονται έτσι κίνητρα στους νέους της υπαίθρου να παραμείνουν στην ύπαιθρο και να σταματήσει αυτό το ρεύμα εγκατάλειψης της υπαίθρου. γ) έρχονται σε επαφή άτομα από διάφορα κράτη και ανταλλάσσουν ιδέες γνώμες και γνώσεις πάνω σε διάφορα θέματα όπως ιατρικά, φυσικά, επιστημονικά κλπ.

Αρνητικές επιπτώσεις δημιουργούνται από το γεγονός ότι έχουμε μεταβολές στην οικονομία του τόπου αλλαγές στην χρήση της γης, αλλάζει η συμπεριφορά και ο τρόπος ζωής των ντόπιων λόγω του γεγονότος ότι έρχονται σε επαφή με τα άτομα τα οποία οι τρόποι ζωής και συμπεριφοράς τους έχει πολύ λίγα κοινά σημεία με την δικιά τους.

Οικονομικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη των ειδικών μορφών εμφανίζονται ιδιαίτερα ελκυστικές.

Η ανάπτυξη των μορφών συμβάλλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου έτσι τα ξενοδοχεία και τα τουριστικά καταλύματα λειτουργούν όλη τη διάρκεια του έτους, έτσι λοιπόν αυξάνεται ο αριθμός των εργαζομένων με αποτέλεσμα να μειώνεται η ανεργία και να παραμένουν στην ύπαιθρο οι κάτοικοι. Λειτουργούν οι μορφές αυτές ως λύση στα προβλήματα της εποχικότητας.

Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις είναι έμμεσες και πολύ σημαντικές. Τα έργα ανάπτυξης τα οποία είναι απαραίτητα για την ανάπτυξη αυτών των

μορφών τουρισμού προϋποθέτουν σε μεγάλο βαθμό αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον. Η δημιουργία μεγάλου αριθμού καταλυμάτων σε περιορισμένες εκτάσεις γης δημιουργούν σοβαρές καταστροφές και ενοχλήσεις στη χλωρίδα και πανίδα ενώ σημαντικές μεταβολές δημιουργούνται στο τοπίο.

2.4 Ειδικές Μορφές Τουρισμού στην Ελλάδα

Ο Ελληνικός τουρισμός, που χρονολογείται από το 1950 αναπτύχθηκε αρχικά ως παραθεριστικός και πολιτιστικός καθώς δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση από πλευράς δημόσιου τομέα στη δημιουργία αντίστοιχων έργων υποδομής (π.χ. Ξενοδοχείο του Ε.Ο.Τ. – Ξενίας κοντά σε αξιόλογες ακτές και πολιτιστικά μνημεία, δρόμοι, τουριστικά περίπτερα, αναστηλώσεις μνημείων στους αρχαιολογικούς χώρους, πολιτιστικές εκδηλώσεις, φεστιβάλ).

Το πρότυπο αυτό του τουρισμού εμπλουτίστηκε σταδιακά μέσα στις δεκαετίες του 50 και 60 από το δημόσιο τομέα πάντα και ειδικότερα από τον Ε.Ο.Τ., με συμπληρωματικά έργα υποδομής για την ανάπτυξη θεραπευτικού και ορεινού τουρισμού (υδροθεραπευτήρια και ορεινά καταφύγια της δεκαετίας του 50") και αργότερα με διευκολύνσεις ελλιμενισμού και ανεφοδιασμού θαλαμηγών σκαφών σε υφιστάμενα λιμάνια για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού, ενώ ήδη είχαν αρχίσει οι κρουαζιέρες στα νησιά. Η ίδρυση της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης έδωσε την δυνατότητα ανάπτυξης εκθεσιακού τουρισμού στην συμπρωτεύουσα. Η δημιουργία του καζίνο της Πάρνηθας στη δεκαετία του 60 και άλλων δύο καζίνο αργότερα, στη Ρόδο και στη Κέρκυρα, προσέδωσε στην Αθήνα και στα δύο άλλα νησιά τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα των φημισμένων θέρετρων της εποχής εκείνης.

Στην αρχή της δεκαετίας του 70 ακολουθώντας το πρότυπο της τουριστικής Ισπανίας, προγραμματίστηκαν μεγάλης κλίμακας σύνθετα προγράμματα πολλαπλών τουριστικών δραστηριοτήτων σε εκτάσεις ιδιοκτησίας του Ε.Ο.Τ. τα 15 Ειδικά Προγράμματα Τουριστικής Ανάπτυξης, με έμφαση στις μαρίνες, τα υδροθεραπευτήρια και τα γήπεδα golf.

Μετά το 1975 τα προγράμματα μεγάλης κλίμακας και τα αντίστοιχα έργα ειδικής τουριστικής υποδομής ανεστάλησαν και προωθήθηκε ο χιονοδρομισμός με τη δημιουργία χιονοδρομικών κέντρων στον Παρνασσό και στην Β. Ελλάδα. Το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 70 χαρακτηρίζεται από μια μεταστροφή του τουρισμού προς τις πολιτιστικές και φυσικά αξίες. Από τον Ε.Ο.Τ. προωθούνται προγράμματα μετατροπή παραδοσιακών σπιτιών

σε ξενώνες και από το Υπουργείο Γεωργίας Προγράμματα Αγροτουρισμού. Στην δεκαετία του '90 αρχίζει η εφαρμογή του Κοινωνικού Τουρισμού, ως επιδοτούμενων από το κράτος διακοπών για τους χαμηλόμισθους και συνταξιούχους και επεκτείνεται η εφαρμογή του Αγροτουρισμού με χρηματοδότηση της Ε.Ο.Κ. Από πλευράς κυβερνητικής πολιτικής προγραμματίζονται μαρίνες, χιονοδρομικά κέντρα και υδροθεραπευτήρια ως ολοκληρωμένα συμπλέγματα θαλάσσιου, χειμερινού και θεραπευτικού τουρισμού. Παράλληλα δίνονται κίνητρα για την ανάπτυξη του αθλητικού, του θαλάσσιου και συνεδριακού τουρισμού.

Από το 1990 ο θαλάσσιος τουρισμός προωθείται σε προτεραιότητα με προγράμματα κατασκευής μαρίνων. Δίνονται κίνητρα στην ιδιωτική πρωτοβουλία για συνδυασμό ξενοδοχειακών συγκροτημάτων με μαρίνες, χιονοδρομικά κέντρα, υδροθεραπευτήρια. Επίσης συνεχίζεται η εφαρμογή του Κοινωνικού και Αγροτικού τουρισμού.

2.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Έχει αποδειχτεί ότι η ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού είναι άμεσα συνδεδεμένη με την οικονομική ανάπτυξη σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο και ότι η ανάπτυξη των μορφών αυτών συμβάλει στην άμβλυνση των σημαντικών προβλημάτων που δημιουργούνται από το μαζικό τουρισμό.

Το γεγονός αυτό καθιστά αναγκαία την δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων που θα συμβάλουν στην γρήγορη ανάπτυξη αυτών των μορφών. Έτσι λοιπόν το κράτος θα πρέπει να κάνει τα εξής:

Πρώτα απ' όλα θα πρέπει να οργανώσει ειδική διαφημιστική καμπάνια που θα κάνει γνωστές τις ειδικές μορφές τουρισμού.

Θα πρέπει να κάνει κάποια αναγκαία έργα ύδρευσης, οδοποιίας, αποχέτευσης που σαν στόχο θα έχουν την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών.

Θα πρέπει να διοργανώνει κάποιες εκδηλώσεις σε διάφορες περιοχές έτσι ώστε οι επισκέπτες να γνωρίζουν τις περιοχές να γνωρίζουν τα πολιτιστικά μνημεία τα ήθη και τα έθιμα.

Θα πρέπει να δημιουργηθούν κάποια σχολεία στα οποία θα διδάσκονται κάποια αθλήματα όπως σκι ορειβάσια που θα συμβάλουν έτσι στην ανάπτυξη των διαφόρων μορφών τουρισμού.

Θα πρέπει να δημιουργηθούν μεγάλα χιονοδρομικά κέντρα καθώς επίσης συνεδριακά κέντρα θα πρέπει να αξιοποιηθούν κάποια πολιτιστικά μνημεία.

Αν καταφέρουμε και δημιουργηθούν όλα αυτά τότε σίγουρα θα έχουμε λύσει ένα σημαντικό πρόβλημα. αυτό της εγκατάλειψης της υπαίθρου και της μετανάστευσης των ανθρώπων στα μεγάλα αστικά κέντρα, καθώς επίσης και το πρόβλημα του μαζικού τουρισμού καθώς και των συνεπειών που το συνοδεύουν.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ
ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1
ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ

Η εγγύτητα του νομού Κορινθίας με την Αττική και η χωροθέτησή του στον συγκοινωνιακό άξονα Αθήνας – Πάτρας και Αθήνας – Τρίπολης έχει αποτελέσει ένα σημαντικό πλεονέκτημα για την οικονομική και κοινωνική του ανάπτυξη. Η Κορινθία μπορεί να θεωρηθεί ίσως ο πιο «δυναμικός» νομός της περιφέρειας Πελοποννήσου ενώ η πόλη Κόρινθος διατηρεί τη σημασία της ως πόλη-δορυφόρος της Αθήνας.

Ο νομός αποτελείται από 15 Δήμους ύστερα από τη συνένωση δήμων και κοινοτήτων σύμφωνα με το Νόμο Καποδίστριας. Οι δήμοι αυτοί είναι οι εξής:

- Δήμος Κορινθίων που προήλθε από τη συνένωση 5 δήμων και κοινοτήτων και έχει πληθυσμό 33.435 κατ.
- Δήμος Λουτρακίου που προήλθε από τη συνένωση 3 δήμων και κοινοτήτων και έχει πληθυσμό 14.084 κατ.
- Δήμος Νεμέας που δημιουργήθηκε από την συνένωση 9 δήμων και κοινοτήτων και έχει πληθυσμό 7.489 κατ.
- Δήμος Ξυλοκάστρου που περιλαμβάνει 26 δήμους και κοινότητες και έχει πληθυσμό 19.807 κατ.
- Δήμος Σαρωνικού περιλαμβάνει 4 δήμους και κοινότητες και έχει πληθυσμό 4.141 κατ.
- Δήμος Αγ.Θεοδώρων που αποτελείται μόνο από τους Αγίους Θεοδώρους και έχει πληθυσμό 5.084 κατ.
- Δήμος Άσσου-Λεχαιού που αποτελείται από 4 δήμους και κοινότητες και έχει 6.449 πληθυσμό.
- Δήμος Βέλου που περιλαμβάνει 7 δήμους και κοινότητες και έχει πληθυσμό 8.200 κατ.
- Δήμος Βόχας που προήλθε από την συνένωση 7 δήμων και κοινοτήτων και έχει 8.865 πληθυσμό.
- Δήμος Ευροστίνης που προήλθε από την συνένωση 10 δήμων και κοινοτήτων και έχει πληθυσμό 5.688 κατ.
- Δήμος Σικυώνων που περιλαμβάνει 17 δήμους και κοινότητες και έχει πληθυσμό 18.333 κατ.

- Δήμος Σολυγείας με 3 δήμους και κοινότητες και 2.779 πληθυσμό.
- Δήμος Στυμφαλίας με 10 δήμους και κοινότητες και πληθυσμό 3.027 άτομα.
- Δήμος Τενέας που προήλθε από τη συνένωση 6 δήμων και κοινοτήτων και έχει 5.175 κατοίκους.
- Δήμος Φενεού με 9 δήμους και κοινότητες και πληθυσμό 2.197.¹

Αστικό κέντρο του Νομού είναι Κόρινθος. Ημιαστικά κέντρα είναι το Λουτράκι, το Κιάτο, οι Άγιοι Θεόδωροι, το δίπολο Βραχάτι-Ζευγολατιό, το Βέλο και η Νεμέα. Η Κόρινθος είναι το βασικό κέντρο συγκέντρωσης δευτερογενών και τριτογενών δραστηριοτήτων, ενώ τα υπόλοιπα είναι κέντρα εξυπηρέτησης γεωργικών και τουριστικών δραστηριοτήτων.

Ο πληθυσμός του Νομού αυξήθηκε κατά 8,87% στην διάρκεια της δεκαετίας 1971-1981 και με βάση τα στοιχεία της απογραφής του 1991, την επόμενη δεκαετία 1981-1991 εμφανίζει τριπλάσιο ρυθμό αύξησης σε σχέση με αυτόν της χώρας.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός στο νομό αυξάνει με γοργούς ρυθμούς. Η αύξηση αυτή αφορά και στα δύο φύλα και ιδιαίτερα στις γυναίκες.

Η απασχόληση στο Νομό χαρακτηρίζεται από μία αύξηση που αφορά κυρίως τους μισθωτούς και τους εργοδότες και μια σημαντική μείωση της ποσοστιαίας συμμετοχής της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα που συνδέεται με την έξοδο προς τον τριτογενή, ενώ ο δευτερογενής εμφανίζει τάση σταθεροποίησης τη δεκαετία του 80.

Η ανεργία στον Νομό παρουσιάζει μεγάλη αύξηση (από 2,5% το 1971 σε 7,3 το 1991) αλλά παραμένει σε χαμηλότερα επίπεδα από τον μέσο όρο στο σύνολο της χώρας και αφορά κυρίως στις νέες ηλικίες. Οι περισσότεροι άνεργοι είναι κυρίως νέοι και γυναίκες, με συνέπεια την «φραγμών εισόδου» τους στην αγορά εργασίας (λόγω της έλλειψης ειδίκευσης, εμπειρίας και της απόλυτης μείωσης των ευκαιριών απασχόλησης).

¹ Τοπική Ένωση Δήμων & Κοινοτήτων (Τ.Ε.Δ.Κ.)

1.1 Οικονομικά χαρακτηριστικά του Νομού

Στο Νομό Κορινθίας το συντριπτικό μέρος της οικονομικής δραστηριότητας είναι συγκεντρωμένο στο βόρειο πεδινό-παραλιακό τμήμα. Χαρακτηριστικό είναι ότι παρουσιάζουν μεγάλη ανάπτυξη όλοι οι τομείς της οικονομίας.

Η γεωργία, γεγονός που οφείλεται στην υψηλή παραγωγικότητα της γης στο βόρειο τμήμα του νομού.

Η βιομηχανία γεγονός που οφείλεται στην γειννίαση του νομού με το νομό Αττικής, το βιομηχανικό κορεσμό της Αθήνας μετά το 1960 και τα ευνοϊκά κίνητρα που δίνονται για την επαρχιακή βιομηχανία.

Ο τουρισμός γεγονός που οφείλεται στην ύπαρξη σημαντικού μήκους σχετικά ομαλής παραλίας, μεγάλου αριθμού αρχαιολογικών και βυζαντινών μνημείων και την ευνοϊκή θέση του νομού στον οδικό άξονα Αθηνών-Πατρών.

Το 1981 ο πρωτογενής τομέας συμμετείχε στο προϊόν του νομού κατά 27,9% ο δευτερογενής κατά 38,3% και ο τριτογενής κατά 33,9%.

Το ίδιο έτος το κατά κεφαλήν εισόδημα στο νομό ανέρχεται σε 189.403 δρχ. και ήταν το τρίτο στην Ελλάδα μετά την Αθήνα και τον νομό Βοιωτίας.

• Ανάλυση κατά τομέα παραγωγής

- Πρωτογενής τομέας

Ο πρωτογενής τομέας δηλ. η γεωργία, η κτηνοτροφία, τα δάση και η αλιεία κατέχει σημαντικό ρόλο στο νομό Κορινθίας αφού η καλλιεργημένη γη αποτελεί το 37% της συνολικής έκτασης του νομού και αφού απασχολεί το 46.8% των εργαζομένων και μετέχει κατά 24,50% στο ΑΕΠ²⁴ του νομού.

Οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις, σε γενικές γραμμές χαρακτηρίζονται από πολυτεμαχισμό και μικρές επιφάνειες. Οι γεωργικές καλλιέργειες έχουν εκμηχανισθεί σε μεγάλο ποσοστό κατά τα τελευταία έτη.

²⁴ Τ.Ε.Δ.Κ.

Ο αριθμός των γεωργικών μηχανημάτων είναι ικανοποιητικός ακόμα και για τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Σχετικά έλλειψη μηχανημάτων παρατηρείται στους κλάδους των δασών και της κτηνοτροφίας.

Ο τομέας των αγροτικών βιομηχανιών παρουσιάζει μέτρια ανάπτυξη. Λειτουργούν αρκετά οινοποιεία, ελαιουργεία και πολλά συσκευαστήρια αγροτικών προϊόντων.

Η κτηνοτροφία δεν είναι αξιόλογη λόγω του ανταγωνισμού που δέχεται από τις από τις εντατικές καλλιέργειες και του χαμηλού κεφαλαίου σε σχέση με τη γεωργία. Αναπτύσσεται περισσότερο στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές του νομού. Το ποσοστό συμμετοχής της στην ακαθάριστη αξία της αγροτικής παραγωγής είναι 19,42% για το έτος 1985. Περιορισμένης σημασίας για το Νομό είναι η αλιεία, ενώ αντίθετα σημαντική είναι η ιχθυοκαλλιέργεια.

Οι ιχθυοκαλλιέργειες εμφανίζονται ως μια αρκετά επικερδής επιχειρηματική δραστηριότητα η οποία, εκτός των (18) μονάδων συμπεριλαμβάνει δύο ιχθυογεννητικούς σταθμούς κι ένα συσκευαστήριο. Η δυναμικότητά τους αποτελεί το 12% περίπου της παραγωγής σε εθνικό επίπεδο με καθαρά εξαγωγικό χαρακτήρα.

- Δευτερογενής τομέας

Η δημιουργία και ανάπτυξη της βιομηχανίας στο νομό παρουσιάστηκε από τα μέσα της δεκαετίας του '60. Τη δεκαετία του '60 εγκαταστάθηκαν 60 νέες βιομηχανίες, από τις οποίες οι μισές ήταν "ειδών διατροφής". Μεταξύ του 1981 και 1991, μειώθηκε ο αριθμός των μεταποιητικών καταστημάτων με πάνω από 20 απασχολούμενους. Σήμερα με εξαίρεση 2-3 μονάδων η πλειοψηφία των μεταποιητικών επιχειρήσεων είναι μικρές και μεσαίες και χωροθετούνται κυρίως στην παράκτια πεδινή ζώνη και κυρίως στις αγροτικές περιοχές του νομού.

Η έλλειψη χωροθετικής ρύθμισης και υποδομής του νομού δημιούργησε υπερσυγκέντρωση των βιομηχανιών σε δύο (2) περιοχές:

- 1) Στο τμήμα του νομού που ανήκει στη Στερεά Ελλάδα δηλαδή μεταξύ Ισθμίας και Αγίων Θεοδώρων.

2) Στην περιοχή Κορίνθου – Εξαμιλίων – Περιγιάλι – Κιάτου. Οι μονάδες είναι εγκατεστημένες κοντά στο βασικό δίκτυο της εθνικής οδού Αθηνών – Κορίνθου για ευκολότερη πρόσβαση στο λεκανοπέδιο της Αττικής.

Κοινό χαρακτηριστικό στις παραπάνω συγκεντρώσεις βιομηχανίας είναι η σύγκρουση χρήσεων γης που παρατηρείται στη γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας και τουρισμού.

- *Τριτογενής τομέας*

Τουρισμός: ο κλάδος του τουρισμού είναι αρκετά ανεπτυγμένος στο νομό. Κατατάσσεται ως δεύτερο σε μέγεθος Α.Ε.Π. τομέα του νομού μετά τον δευτερογενή (με μερίδιο 36,23%).

Η σημερινή κατάσταση του νομού χαρακτηρίζεται από:

- Μεγάλο βαθμό ανάπτυξης στην περιοχή Λουτρακίου της παραλιακής ζώνης Αγίων Θεοδώρων – Ισθμίας, Ισθμίας – Κόρφου και Λεχαίου – Ξυλοκάστρου.
- Χαμηλό βαθμό ανάπτυξης στην ορεινή Κορινθία.

Η τουριστική δραστηριότητα αν και σχετικά αναπτυγμένη εμφανίζει κάμψη, στα τέλη της δεκαετίας του '80 και αρχές του '90 που εκφράζεται με μείωση της πληρότητας των τουριστικών καταλυμάτων χαμηλών κατηγοριών. δηλωτικό της ανεπαρκούς αξιοποίησης των δυνατοτήτων που προσφέρει ο τουριστικός κλάδος. Αυτό είναι αποτέλεσμα της σημαντικής μείωσης των διανυκτερεύσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ

Το υφιστάμενο τουριστικό προφίλ του Νομού Κορινθίας έχει μεταβληθεί σημαντικά σε σχέση με αυτό των 10ετιών του 60 και του 70. Στις αρχές της δεκαετίας του 60, ο κύριος όγκος τουριστών στο νομό, ήταν αλλοδαποί και κυριαρχούσε το μοντέλο του μαζικού τουρισμού «ήλιος και θάλασσα». Από τις αρχές της δεκαετίας του 90, οι αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών, αρχίζουν μια πτωτική πορεία ενώ αυξάνονται σταδιακά οι αφίξεις αλλοδαπών. Στους πίνακες που ακολουθούν, παρακολουθούμε τις συνολικές αφίξεις και μηνιαίες διανυκτερεύσεις των τουριστών.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

	Αφίξεις Αλλοδαπών	Αφίξεις Ημιδαπών	Σύνολο
1993	339.031	228.851	565.310
1994	383.733	230.950	567.882
1995	320.490	230.221	614.683
1996	321.356	243.960	550.711
1997	354.962	255.522	610.484
1998	360.730	257.850	630.479

Πηγή: Ε.Ο.Τ.

Βλέπουμε ότι οι συνολικές αφίξεις μέχρι και το 1995 σημειώνουν άνοδο. το 1996 παρατηρείται κάποια μείωση με κάποια μικρή μείωση τα επόμενα χρόνια. Επίσης παρατηρώντας τις αφίξεις αλλοδαπών και ημιδαπών τουριστών, παρατηρούμε μια πολύ μικρή αύξηση αλλοδαπών και μια αρκετά σημαντική αύξηση ημιδαπών τουριστών που επισκέπτονται το Νομό τα τελευταία χρόνια.

Στον πίνακα ΙΙ βλέπουμε τις μηνιαίες διανυκτερεύσεις ημιδαπών και αλλοδαπών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ

Κορινθίας												
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
	1993	1.146	572	1.228	16.768	38.454	51.129	60.202	76.624	60.104	29.622	1.448
1994	1.263	1.164	2.120	25.540	51.671	58.366	65.682	77.693	66.985	30.863	1.605	781
1995	571	613	1.834	20.816	39.438	51.083	57.585	68.135	52.357	23.771	2.594	1.693
1996	2.220	2.421	4.476	25.795	38.294	50.387	51.700	72.499	50.752	19.348	2.526	938
1997	1.533	1.722	6.019	24.197	36.574	55.747	66.951	80.961	56.944	19.523	2.612	2.179
1998	1.904	2.406	6.436	29.297	38.338							
Διανυκτερεύσεις ημιδαπών	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ

τουριστών												
1993	3.993	4.826	4.744	13.084	15.342	14.433	52.060	70.479	29.419	10.150	4.378	5.943
1994	4.479	4.257	7.550	11.560	19.216	15.624	46.217	66.987	29.113	9.737	5.338	10.872
1995	6.822	4.778	7.861	13.221	11.267	14.106	44.228	66.176	31.287	14.043	6.272	10.160
1996	8.843	9.224	8.604	13.169	7.911	16.579	47.084	69.821	29.477	16.012	7.974	9.262
1997	6.929	5.536	7.439	11.906	10.532	20.942	53.135	75.327	30.094	14.379	8.013	11.380
1998	8.771	8.784	10.214	16.218	13.995							
Σύνολο Διανυκτερεύσεων τουριστών	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
1993	5.139	5.398	5.972	29.852	53.796	65.562	112.262	147.103	89.523	39.772	5.826	7.677
1994	5.742	5.421	9.670	37.100	70.887	73.990	111.899	144.680	96.098	40.600	6.943	11.653
1995	7.393	5.391	9.695	34.037	50.705	65.189	101.813	134.311	83.644	37.814	8.866	11.853
1996	11.063	11.645	13.080	38.964	46.205	66.966	98.784	142.320	80.229	35.360	10.500	10.200
1997	8.462	7.258	13.458	36.103	47.106	76.689	120.086	156.198	87.038	33.902	10.625	13.559
1998	10.675	11.190	16.650	45.515	52.333							

Πηγή: Ε.Ο.Τ.

Παρατηρώντας τον πίνακα II βλέπουμε ότι έχουμε μείωση των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών κατά τους χειμερινούς μήνες από Ιανουάριο-Μάιο, ενώ τους θερινούς παρατηρείται κάποια άνοδο με εξαίρεση βέβαια την χρονιά 1995 όπου η μείωση είναι πάρα πολύ μεγάλη. Οι διανυκτερεύσεις των ημιδαπών τουριστών εμφανίζουν κάποια μικρή άνοδο τους χειμερινούς μήνες η οποία είναι ακόμα μεγαλύτερη τους θερινούς μήνες δηλ. Μάιο-Σεπτέμβριο, άνοδο που κυμαίνεται ιδιαίτερα τον Ιούνιο, Ιούλιο, Αύγουστο, γύρω στο 25%.

Στην συνέχεια στον πίνακα και στο σχεδιάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα τουριστικά καταλύματα του Νομού καθώς και οι κατανομές του κατά κατηγορίες.



Τάξη	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
A	13	1088	2053
B	26	1052	1927
C	59	1816	3437
D	11	155	309
E	6	53	110

Πηγή: Ε.Ο.Τ.

Πίνακας III

ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
1993	1.748	1.721	1.758	4.707	6.030	6.775	7.778	7.804	6.959	4.601	1.460	2.065
1994	1.863	1.763	2.937	5.257	5.995	6.856	7.461	7.619	7.048	4.497	1.692	1.932
1995	1.860	1.665	2.706	4.939	5.947	6.386	7.786	7.921	6.476	5.049	1.956	2.910
1996	2.625	2.981	3.407	5.430	5.979	6.651	7.203	7.834	7.317	5.415	2.993	1.991
1997	2.327	2.266	3.525	5.471	5.689	7.183	7.936	7.951	7.130	5.183	2.916	2.907
1998	2.842	2.542	3.372	5.459	5.897							
ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ (%)	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
1993	9,48	11,20	10,96	21,14	28,78	32,26	46,56	60,81	42,88	27,88	13,30	11,99
1994	9,94	10,98	10,62	23,52	38,14	35,97	48,38	61,26	45,45	29,12	13,68	19,46
1995	12,82	11,56	11,56	22,97	27,50	34,03	42,18	54,70	43,05	24,16	15,11	13,14
1996	13,60	13,47	12,38	23,92	24,93	33,56	44,24	58,60	36,55	21,06	11,69	16,53
1997	11,73	11,44	12,32	22,00	26,71	33,59	48,81	63,37	40,69	21,10	12,15	15,05
1998	12,12	15,72	15,93	27,79	28,63							

Ο πίνακας III αναφέρεται στην πληρότητα των μονάδων ολόκληρου του Ν. Κορινθίας κατά τα τέσσερα τελευταία χρόνια (1995-1998) η πληρότητα είναι υψηλή το 95 το 1996 και μειώνεται ενώ το 1997 και το 1998 εμφανίζεται αρκετά βελτιωμένη πληρότητα σε αυτά οφείλεται ακριβώς στην αύξησή των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστικών αυτά τα έτη.

• ΠΙΝΑΚΑΣ IV

Πόλη	Τάξη	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
Αλμυρή	C	2,00	40,00	82,00
Άνω Τρίκαλα	C	1,00	16,00	25,00
Άνω Τρίκαλα	D	1,00	8,00	14,00
Αρχαία Κόρινθος	A	1,00	3,00	3,00
Άσσοι	C	1,00	16,00	27,00
Βούστι Λουτρακίου	A	1,00	389,00	758,00
Γαλατάκι	B	1,00	22,00	42,00
Ίσθμια	A	1,00	163,00	305,00
Ίσθμός	B	1,00	76,00	140,00
Καρτέρι	E	1,00	8,00	17,00
Καστανιά	B	1,00	17,00	34,00
Κιάτο	B	1,00	33,00	59,00
Κιάτο	C	1,00	44,00	76,00
Κιάτο	C	2,00	38,00	67,00
Κοκόνι	B	1,00	44,00	88,00
Κοκόνι	C	2,00	170,00	324,00
Κόρφος	B	1,00	10,00	20,00

Κόρφος	D	1,00	13,00	26,00
Κόρινθος	C	5,00	150,00	277,00
Κόρινθος	D	2,00	37,00	68,00
Λαύκα	C	1,00	8,00	15,00
Λέχαιο	B	1,00	102,00	177,00
Λέχαιο	C	2,00	87,00	154,00
Λικοποριά	C	1,00	14,00	26,00
Λουτρά Ωραίας Ελένης	B	1,00	26,00	50,00
Λουτρά Ωραίας Ελένης	C	3,00	62,00	113,00
Λουτράκι	A	8,00	387,00	714,00
Σύνολο Κορινθία		115	4164	7836

Πηγή: Ε.Ο.Τ.

Ο νομός διαθέτει 115 μονάδες με 4164 δωμάτιο και 7836 κλίνες από τις 115 μονάδες η 13 είναι Α' τάξη η 26 Β, η 59 Γ', η 11 δ και η Ε 6 . Βλέπουμε λοιπόν ότι στον νομό τα περισσότερα ξενοδοχεία είναι Β και Γ τάξης. Αυτό φαίνεται και από το διάγραμμα όπου μας δείχνει την κατανομή των κλινών ανά κατηγορία.

Παρατηρούμε ότι το 44% των κλινών ανήκει σε ξενοδοχεία Γ' κατηγορία, το 25% σε Β' κατηγορία, ενώ το 26% ανήκει σε ξενοδοχεία Α' κατηγορίας.

Στο νομό Κορινθίας υπάρχουν πέντε κάμπινγκ τα οποία βρίσκονται στο Λουτράκι, Λέχαιο, Ίσθμια, Αγίων Θεοδώρων, Λουτρά Ωραίας Ελένης. Τα κάμπινγκ έχουν την δυνατότητα να φιλοξενήσουν περίπου 1250 άτομα και διαθέτουν 403 θέσεις για παρκάρισμα αυτοκινήτων. Στον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε τις διανυκτερεύσεις ημιδαπών και αλλοδαπών τουριστών σε κάμπινγκ κατά τα έτη 95-98.

ΠΙΝΑΚΑΣ V

Κορινθίας													
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών σε campings	ΣΥΝΟΛΟ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
1994	25.132	0	0	0	188	1.927	2.407	8.471	10.700	1.091	348	0	0
1995	24.148	0	0	0	582	1.981	2.667	8.565	9.528	825	0	0	0
1996	26.004	0	0	0	428	1.906	2.663	8.247	8.591	3.785	348	0	0
1997	26.143	0	0	0	0	3.357	1.007	9.622	11.629	0	528	0	0
1998		0	0	0	355	2.991							
Διανυκτερεύσεις ημιδαπών τουριστών σε campings	ΣΥΝΟΛΟ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ

1993	16.223	0	0	0	0	217	1.246	5.275	5.864	3.221	400	0	0
1994	12.072	0	0	0	18	126	873	4.804	4.274	1.903	74	0	0
1995	15.753	0	0	0	304	714	2.004	4.960	7.167	604	0	0	0
1996	14.121	68	0	0	8	616	1.491	6.176	4.965	755	42	0	0
1997	18.031	8	0	0	0	62	2.595	6.553	8.741	0	26	46	0
1998		0	45	46	714	867							
Σύνολο Διανυκτερεύσεων σε campings	ΣΥΝΟΛΟ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
1993	36.575	0	0	0	0	1.582	2.984	11.469	15.229	4.911	400	0	0
1994	37.204	0	0	0	206	2.053	3.280	13.275	14.974	2.994	422	0	0
1995	39.901	0	0	0	886	2.695	4.671	13.525	16.695	1.429	0	0	0
1996	40.125	68	0	0	436	2.522	4.154	14.423	13.556	4.540	426	0	0
1997	44.174	8	0	0	0	3.419	3.602	16.175	20.370	0	554	46	0
1998		0	45	46	1.069	3.858							

Πηγή: Ε.Ο.Τ.

Παρατηρώντας τον πίνακα διαπιστώνουμε ότι οι διανυκτερεύσεις σε κάμπινγκ αυξάνονται συνεχώς από το 95 μέχρι και σήμερα. Επίσης παρατηρούμε ότι οι διανυκτερεύσεις σε κάμπινγκ πραγματοποιούνται κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες από Απρίλιο μέχρι και Σεπτέμβριο. Επίσης πρέπει ακόμα να προσθέσουμε ότι οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε κάμπινγκ είναι σχεδόν διπλάσιες από τις διανυκτερεύσεις ημιδαπών τα ίδια ακριβώς χρόνια.

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Από την ανάλυση του τουριστικού προφίλ του νομού Κορινθίας παρατηρούμε μια μείωση των αλλοδαπών τουριστών και μια μικρή αύξηση των ημιδαπών τουριστών που όμως μπορεί να αντισταθμίσει την παραπάνω μείωση.

Αυτό οφείλεται κυρίως στην υποβάθμιση των παραλιών και την άναρχη δόμηση την ρύπανση και την εκτεταμένη διάβρωση των ακτών την ελλιπή προβολή και διαφήμιση του νομού στο εξωτερικό, την χαμηλή ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και την απροθυμία των επιχειρηματιών για επενδύσεις εκσυγχρονισμού.

Είναι λοιπόν φανερό πως ο εσωτερικός τουρισμός τείνει να αποτελέσει κυρίαρχη μορφή τουρισμού στο νομό.

Η παραθεριστική κατοικία προσδιορίζει το πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης πολλών περιοχών του νομού με κύριες συγκεντρώσεις στη βόρεια παραλιακή ζώνη. Είναι λοιπόν απαραίτητη η προώθηση κάποιων μορφών τουρισμού όπως ορεινός, συνεδριακός, οικολογικός, χειμερινός, κτλ. οι οποίες θα αναπτυχθούν παράλληλα με τον εσωτερικό τουρισμό και θα έχουν σαν στόχο την άμβλυνση της εποχικότητας του τουρισμού θα δώσουν κίνητρα στους κατοίκους της υπαίθρου να μην εγκαταλείψουν την υπαίθρο. έτσι θα έχουμε μείωση της εσωτερικής μετανάστευσης εμπλουτισμού των τουριστικών προϊόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΟ
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ

Ο νομός Κορινθίας είναι ένας νομός με πλούσια αρχιτεκτονική κληρονομιά με σημαντικά ιστορικά και θρησκευτικά μνημεία με σημαντική πολιτιστική παράδοση και με άφθονο φυσικό κάλος και ποικιλομορφία περιβαλλοντικού πλούτου.

Η ανάδειξη και αξιοποίηση των πολιτιστικών και φυσικών πόρων της περιοχής μπορούν να οδηγήσουν στην ανάπτυξη ειδικών μορφών ήπιου τουρισμού.

Συγκεκριμένα:

Ο νομός Κορινθίας χαρακτηρίζεται από τους ορεινούς επιβλητικούς όγκους, τα χωριστά και απομονωμένα οροπέδια καθώς και τα δασικά συμπλέγματα που καλύπτουν τους ορεινούς όγκους.

Οι μεγαλύτεροι ορεινοί όγκοι είναι αυτός της Ζήρειας με υψόμετρο 2.376μ. το Γερόντειο με υψόμετρο 1.756μ. το Μαυροβούνι με υψόμετρο 1.695 μ. και ο Ολίγυρτος 1.935μ. Τα όρη αυτά δημιουργούν επιβλητικά φαράγγια και χαράδρες. Τα φαράγγια περικλείουν φυσικές καλλονές από τις καλύτερες της Ελλάδας και στις οποίες έχουν χτίσει φωλιές πολλά είδη πουλιών. Τα σημαντικότερα φαράγγια είναι του Μυλάωντα ποταμού καθώς και του Τουθάο που διασχίζουν τις βουνοκορφές του Μενάλου.

Όλοι αυτοί οι ορεινοί όγκοι είναι καλυμμένοι από πανέμορφα δάση τα οποία παρουσιάζουν οικολογικό ενδιαφέρον διότι υπάρχουν διάφορα είδη χλωρίδας και πανίδας. Τα σπουδαιότερα από τα δάση αυτά είναι το ελατόδασος της Καστανιάς, το δάσος του Σοφικού που πρόκειται για ένα πευκοδάσος πολλών εκατοντάδων στρεμμάτων. Το δάσος του Πευκιά στο Ξυλόκαστρο όπου πρόκειται για μια λωρίδα αυτοφυούς φυσικού δάσους που εκτείνεται κατά μήκος της παραλίας του Κορινθιακού Κόλπου με πλούσια Ιστορία.

Σπουδαίας οικολογικής σημασίας είναι και η λίμνη της Στυμφαλίας η οποία αποτελεί σταθμο πολλών πουλιών κατά την μετάβασή τους από τις περιοχές της βόρειας Ευρώπης προς τις Νότιες ή Αφρικανικές.

Η ανάδειξη και η αξιοποίηση όλων αυτών των φυσικών χαρακτηριστικών του νομού μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη του οικολογικού και του Αθλητικού τουρισμού.

Η διαδρομή του οικολογικού τουρισμού θα ξεκινάει από την λίμνη στο Μαίναλο και θα καταλήγει στα πανέμορφα φαράγγια Τουθόα και Μυλάωντα.

Ο Αθλητικός τουρισμός θα περιλαμβάνει πεζοπορία ορειβασία και πεζοπορία των φαραγγιών, ποδηλατοδρομία, αναρρίχηση στους κάθετους βράχους της περιοχής, καγιάκ κλπ.

Το όρος Ζήρεια το υψηλότερο της περιοχής έχει κριθεί ως το πλέον κατάλληλο για τη δημιουργία του χιονοδρομικού κέντρου διότι τόσο τα φυσικά χαρακτηριστικά όπως οροπέδια κλίσεις όσο και το κλίμα το καθιστούν ως το κατεξοχήν κατάλληλο μέρος για την ανάδειξη του χιονοδρομικού τουριστικού και γενικότερα του ορεινού τουρισμού σ' όλες τις περιόδους του έτους.

Ο νομός λόγω του ότι βρέχεται στο Β.Ανατολικό τμήμα από τον Κορινθιακό κόλπο και Δυτικά από το Σαρωνικό όπου πρόκειται για κλειστές θάλασσες με ήπιο κλίμα είναι δυνατό η ανάπτυξη του ναυταθλητισμού (ιστιοπλοία, θαλάσσιο σκι, καταδύσεις κλπ.) μπορεί στην περιοχή να διοργανώνονται εθνικοί και διεθνείς ναυταθλητικοί αγώνες.

Σημαντικά είναι και τα αρχαιολογικά ευρήματα καθώς και οι τοποθεσίες ιστορικά και πολιτιστικά που συμπληρώνουν το πολιτιστικό υπέδαφος του νομού.

Περιοχές με πλούσια ιστορία και πολιτιστικά μνημεία είναι η λίμνη της Στυμφαλίας και της Νεμέας όπου ο Ηρακλής σκότωσε τις Στιμφαλίδες Όρνιθες και το τέρας της Νεμέας. Στο ΒΔ τμήμα της λίμνης υπάρχουν ερείπια της αρχαίας Στυμφάλου με ακρόπολη με κάστρο καθώς και ερείπια των ναών της Αθηνάς και της Ήρας.

Στην περιοχή των Τρικάλων όπου έχουν χαρακτηριστεί ως αξιόλογος παραδοσιακός οικισμός υπάρχουν πολλά αρχοντικά όπως των Νοταράδων και του Οικονόμου, αρχοντικά οικογενειών που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην επανάσταση.

Στην περιοχή υπάρχει και το Σπήλαιο του Ερμή όπου σύμφωνα με την παράδοση γεννήθηκε εκεί ο Ερμής. Χαρακτηριστικό του Σπηλαίου είναι οι απότομες κλίσεις, το αξιόλογο λιθοδομικό διάκοσμο και σπάνιες μορφές σταλακτιτών και σταλαγμίων. Επίσης σ' όλη την περιοχή υπάρχουν άλλα κτίσματα καλύβες, αλευρόμυλοι, ιδιαίτερου ενδιαφέροντος.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περιοχή της Αρχαίας Σικυώνας όπου υπάρχει Μουσείο που λειτουργεί στα ρωμαϊκά λουτρά καθώς και το αρχαίο θέατρο που σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση.

Σημαντικού αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος που όμως αν αξιοποιηθούν μπορούν να οδηγήσουν στην ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού είναι διάφορες εκκλησίες, Μοναστήρια που υπάρχουν στο Νομό.

Τα σπουδαιότερα από αυτά είναι το Μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου του Φενεού το οποίο κτίστηκε το 1613, το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία του Χελυδορείου και του Αγίου Γεωργίου της Ζάχολης που έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο μνημείο από το Υπουργείο διότι αποτελεί σπάνιο μνημείο της χριστιανοσύνης από αρχιτεκτονικής άποψης.

Τα μοναστήρια υπήρξαν και πνευματικά κέντρα της περιοχής κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας και λειτούργησαν και ως κρυφά σχολεία.

Στο νομό Κορινθίας ο τουρισμός Υγείας με τη μορφή του Ιαματικού Τουρισμού έχει μακρά ιστορία αφού οι ιαματικές λουτρικές εγκαταστάσεις του Λουτρακίου λειτουργούν συνέχεια από τις αρχές του αιώνα (1935). Εκτός από τα Λουτρά του Λουτρακίου υπάρχουν και τα Λουτρά της Αρχαίας Ηραίας όπου λατρευόταν η θεά Ήρα και ο Διόνυσος και χρονολογούνται από την εποχή του Πausανία. Επίσης Λουτρά υπάρχουν και στα Λουτρά της Ωραίας Ελένης όπου λειτουργούσαν στο παρελθόν.

Ένα επίσης σημαντικό στοιχείο του Νομού που θα μπορούσε να συμβάλει στην ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού είναι η μικρή απόσταση από την Αθήνα.

Συγκεκριμένα ο Συνεδριακός τουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί στην περιοχή του Λουτρακίου διότι στο Λουτράκι έχουμε ανάπτυξη του τουρισμού

άρα υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές όπως αίθουσες, ξενοδοχεία πολυτελείας και ότι η απόσταση από την Αθήνα είναι μικρή.

Βέβαια η τεχνική υποδομή δεν είναι και η πλέον κατάλληλη για την διοργάνωση διεθνών συνεδρίων, θα μπορούσε όμως να καθιερωθεί το Λουτρακί σαν ο τόπος διεξαγωγής εθνικών και μικρών διεθνών συνεδρίων και συναντήσεων.

Επίσης στην περιοχή του Λουτρακίου το καζίνο αποτελεί συμπληρωματικό στοιχείο ψυχαγωγίας που καθιστά ανταγωνιστικότερο το τουριστικό προϊόν και συμβάλει στον εμπλουτισμό της τουριστικής προσφοράς στο νομό.

Ένα σημαντικό επίσης στοιχείο είναι το ξενοδοχείο πολυτελείας που χτίζεται δίπλα στο καζίνο το οποίο θα αποτελείται από 260 δωμάτια-σουίτες, εστιατόρια, πισίνες καθώς επίσης και αίθουσες εκδηλώσεων και συνεδριάσεων.

Στο μεγαλύτερο μέρος του νομού καλλιεργείται η κορινθιακή σταφίδα η οποία είναι γνωστή ακόμα και στο εξωτερικό.

Στην περιοχή της Νεμέας βρίσκεται το πρώτο οινοποιείο το οποίο κτίσθηκε στην Ελλάδα. Η αξιοποίηση του οινοποιείου αυτού και η μετατροπή του σε μουσείο οίνου θα συμβάλλει στην ανάπτυξη του τουρισμού αμπελιού-οίνου στο Νομό όπου θα συμβάλλει στην διάδοση και την διάσωση πολιτιστικών στοιχείων που εμπλέκονται με το αμπέλι, το κρασί και τον τρύγο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4
ΠΩΣ ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΘΑ
ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Ο εσωτερικός παραθεριστικός τουρισμός τείνει να αποτελέσει την κυρίαρχη μορφή τουρισμού στο νομό με κύριες συγκεντρώσεις στη βόρεια παραλιακή ζώνη. Η ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού κυρίως στα ορεινά παράλληλα με τον εσωτερικό τουρισμό θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη του Νομού.

Με την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού στο Νομό θα έχουμε δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας. Άρα θα λυθεί ένα βασικό πρόβλημα του νομού, το πρόβλημα της ανεργίας που παρουσιάζει αύξηση τα τελευταία χρόνια και την είσοδο των γυναικών στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό αφού τώρα θα υπάρχουν πολλές ευκαιρίες απασχόλησης.

Λύνοντας το πρόβλημα της ανεργίας λύνεται και ένα επίσης πολύ βασικό πρόβλημα, αυτό της εγκατάλειψης της υπαίθρου και της εγκατάστασης όλων στα μεγάλα κέντρα.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου της εποχικότητας του εσωτερικού τουρισμού αφού σκοπός τους είναι η προσέλκυση τουρισμού καθ' όλη την διάρκεια του έτους.

Επίσης θα συμβάλλουν στην προώθηση και στην κατανάλωση των τοπικών προϊόντων διότι στόχος τους είναι η αξιοποίηση της τοπικής παραγωγής και η υποκατάσταση εισαγόμενων προϊόντων στο Νομό.

Η ανάπτυξη των ειδικών μορφών θα συμβάλει συμπληρωματικά στο εισόδημα των κατοίκων, παύει έτσι να εξαρτάται το ΑΕΠ του νομού από τη Γεωργία.

Έχουμε επίσης βελτίωση της ποιότητας της ζωής και των συνθηκών διαβίωσης διότι για την ανάπτυξη αυτών είναι απαραίτητα κάποια έργα όπως ύδρευσης, οδοποιίας, αποχέτευσης που κάνουν πιο εύκολη και άνετη τη ζωή των κατοίκων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ελλάδα είναι μια χώρα καθαρά τουριστική. Χιλιάδες τουρίστες επισκέπτονται τη χώρα μας κατά τους θερινούς μήνες.

Δυστυχώς όμως τα προβλήματα που δημιουργούνται από το μαζικό τουρισμό είναι πάρα πολλά με αποτέλεσμα όλο να μειώνεται ο αριθμός των τουριστών που επισκέπτονται κάθε χρόνο την Ελλάδα.

Έχει αποδειχτεί ότι οι ειδικές μορφές τουρισμού συμβάλλουν στην άμβλυνση των τουριστικών προβλημάτων που δημιουργούνται από το μαζικό τουρισμό καθώς και ότι η ανάπτυξη των μορφών αυτών είναι άμεσα συνδεδεμένη με την οικονομική ανάπτυξη σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Ο Νομός Κορινθίας είναι ένας Νομός όπου έχει στηρίξει την ανάπτυξή του περισσότερο στην Γεωργία και λιγότερο στον Τουρισμό. Ο τουρισμός στο Νομό εμφανίζεται με την μορφή του Σαββατοκύριακου και της παραθεριστικής κατοικίας και στο Νομό όπως και σε όλη τη χώρα έχουμε μείωση των τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα.

Είναι λοιπόν φανερό ότι οι ειδικές μορφές τουρισμού θα λύσουν τα προβλήματα του Μαζικού Τουρισμού και θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη του Νομού λειτουργώντας συμπληρωματικά στο εισόδημα των κατοίκων που μέχρι τώρα προέρχεται μόνο από τη Γεωργία.

Βέβαια ο Νομός έχει όλες εκείνες τις προϋποθέσεις που απαιτούνται έτσι ώστε να αναπτυχθούν οι ειδικές μορφές. Είναι ένας Νομός με πλούσια ιστορία, με πλούσια αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά και σε όλα αυτά έρχεται να προστεθεί το πλούσιο και πάρα πολύ ωραίο φυσικό κάλος της περιοχής.

Είναι λοιπόν φανερό ότι η ανάδειξη και αξιοποίηση όλων αυτών των προϋποθέσεων θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της περιοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Τουρισμός Οικονομικές προσεγγίσεις Στέλιος Βαρβαρέσος, ΑΘΗΝΑ 1997, Εκδόσεις Προπομπός.
- Τουρισμός και Αγροτική Πολυδραστηριότητα. Πάρις Τσάρτας, Αθήνα 1991.
- Τ.Α.Π. Στυμφαλίας. Μελετητές: Α. Αντωνόπουλος, Δ. Γκουριώτης, Β. Στογιάννης, Β. Ξυδιάς, Μάιος 1997.
- Τ.Α.Π. Ζήρειας. Μελετητές: Β. Ξυδιάς, Β. Στογιάννης, Β. Σπινθάκης, Λ. Καλλίρης, Α. Αντωνόπουλος, Μάιος 1997.